

GRØNNE KORRIDORER

Kortlægning af kultur- og naturværdier i Bispebjerg bydel

*Udarbejdet af Bispebjerg Lokaludvalg & DN København,
Oktober 2023*

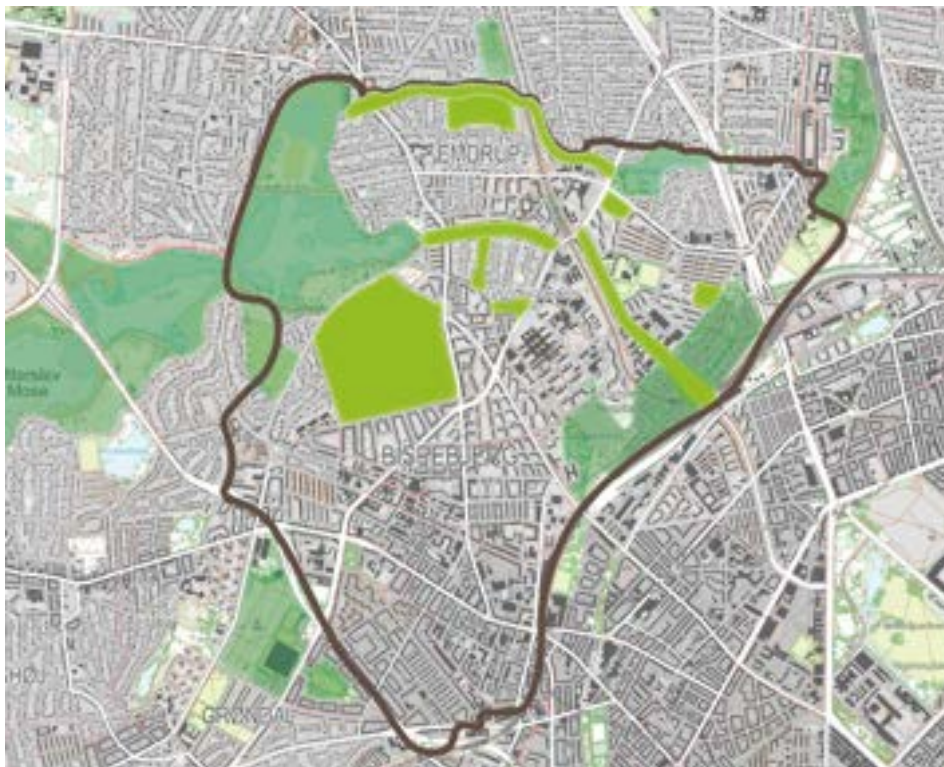

Bispebjerg
LOKALUDVALG

INDHOLD

Eksisterende fredede områder (mørkegrønne) og de 9 områder rapporten sætter fokus på, som korridorskabende i Bispebjerg bydel (lysegrønne)

DE GRØNNE KORRIDORER

Kortlægning af kultur- og naturværdier i Bispebjerg bydel.

Rapporten er udarbejdet af en arbejdsgruppe under Lokaludvalget og Danmarks Naturfredningsforening (DN) Københavnsafdeling, Oktober 2023.

Billeder: Bispebjerg Lokaludvalg, med mindre andet er angivet
Layout: Sofie Becker

BAGGRUND	4
Indledning	4
Lokaludvalgets motivation for fredninger i bydelen	4
Danmarks Naturfredningsforening KBH's motivation for fredninger i København	5
Bydelsens historik	6
SAMMENFATNING	9
Hvad er hovedbudskaberne i rapporten	9
Trusler for de grønne områder i Bispebjerg	10
Det videre arbejde	10
GRØNNE KORRIDORERS BETYDNING	11
Betydningen af natur for rekreation og mental sundhed	11
Betydningen af grønne korridorer for biodiversitet	12
Københavns Kommunes biodiversitetsstrategi	13
Betydningen af grønne områder i formidlingen af kulturarv	14
KORTLÆGNING AF DE GRØNNE KORRIDORER:	16
De enkelte områder	
1. Søborghus Rende	17
2. KFUM parken/Emdrupparken	25
3. Emdrupborgs Have	30
4. Søgårds Have	37
5. Lersø Parkallé	42
6. Bispebjerg Parkallé	48
7. Jeppes Allé	55
8. Jensens Klints Plads	60
9. Bispebjerg Kirkegård	65
BORGERNES STEMME	74
SAMLET VURDERING	76
LITTERATURLISTE	79

BAGGRUND

INDLEDNING

Denne rapport er udarbejdet af Bispebjerg Lokaludvalg med ønske om at kvalificere og underbygge et fredningsforslag for i alt 9 grønne områder i Bispebjerg bydel. Lokaludvalget arbejder generelt for at sikre de grønne områder i bydelen med fokus på hhv. biodiversitet, kulturmiljøer samt rekreative områder til bydelens borgere. Valget om at arbejde med hele 9 grønne områder bunder i et ønske om at sikre strategiske grønne forbindelser i bydelen.

Hvem har været inddraget?

Da lokaludvalget ikke selv kan anmode om en fredningssag, er der indgået et samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening København, hvortil denne rapport vil blive givet og forhåbentlig vil kunne bidrage til at områderne tages i betragtning til en mulig fredningssag i hovedbestyrelsen til december 2023.

Der har i forbindelse med udarbejdelsen af rapporten været afholdt møder mellem Lokaludvalget og DN København og for Emdrupborgs Have og Bispebjerg Kirkegård også med ansatte fra Teknik og Miljøforvaltningen, Københavns Kommune.

Derudover blev der afholdt et åbent borgermøde d. 18. september 2023 med henblik på at inddrage bydelens borgere i lokaludvalgets arbejde med at sikre de grønne områder i bydelen og sikre at de lokale stemmer bliver hørt i processen. Der deltog godt 40 personer ved borgermødet.

Lokaludvalgets motivation for fredninger i Bispebjerg bydel

Lokaludvalget har igennem en lang årrække interesseret sig for natur og biodiversitet. Arbejdet for rent vand i Utterslev Mose har været et løbende samarbejde med Brønshøj-Husum lokaludvalg, og arbejdet for at fritlægge den gamle Lersøkilde i forbindelse med klimatilpasningsprojektet i Lersøparken er ligeså en opgave, der har været arbejdet på længe. Herudover har lokaludvalget også været drivkraft i at få etableret et kogræsserlaug i mosen, en bredere "Mosens Venner forening" og en mængde andre lokale initiativer er også blevet støttet. Naturen som et rekreativt element, som basis for mere biodiversitet og at begejstre og engagere borgerne er alle elementer, som er i lokaludvalgsmedlemmernes interesse.

Derfor lå det heller ikke fjernt for lokaludvalget at tænke i fredninger! Bispebjerg bydel er en af de bydele med flest grønne m². Det er tydeligvis en del af bydelens DNA og stolthed. Men hvor Utterslev Mose, Emdrup Søpark og Lersøparken er fredede, så er de øvrige grønne m² som netop binder det hele sammen, ikke fredede. Umiddelbart kan man spørge, gør det noget?

Desværre oplever hele byen også, at de grønne områder er under pres. Byen er fuldt udbygget, og derfor ser Københavns Kommune ofte på de grønne områder, når der skal bygges flere faciliteter eller fortættes. Det grønne er ikke værdisat på samme måde som en byggegrund, og derfor opfattes det som gratis kvadratmetre. Når der skal findes plads til en kunstgræsbane, en daginstitution eller flere almene boliger, så ender man ofte med at tage bidder af de grønne områder. Eksempelvis blev der i Bispebjerg for cirka 20 år siden taget en bid af Lersøparkens

skolehaver, da der blev bygget plejehjem og daginstitution ved Tagensvej. Det mest omtalte eksempel er naturligvis Amager Fælled, men de fleste bydele har også oplevet lignende i mindre skala. Og mange bække små gør en stor å. Det er derfor nu, vi bør sætte ind og sikre den grønne struktur, vi har. Samtidig er det også vigtigt, at vi respekterer de beslutninger, der er truffet. Er der allerede planlagt en række skæve boliger i et område, så skal vi sikre resten af det grønne område, og finde måder, hvorpå vi kan opgradere og få mest ud af de resterende kvadratmetre.

Lokaludvalget glæder sig til at bruge nærværende rapport som springbræt for en dialog med borgere, politikere og det videre samarbejde med DN København i ønsket om fredning af de grønne områder.

Danmarks Naturfredningsforening KBH's motivation for fredninger i Københavns Kommune

Vi har brug for at passe på de grønne områder vi har i København. De er vigtige både for naturen og for os mennesker.

Det har altid været sådan, at byggeri i byområder er trængt ind på grønne områder. Vi har derfor brug for at beskytte dem, og fredning er den stærkeste beskyttelse vi kan give dem. Det har vi gjort med de fleste parker, som er fredet. Der er imidlertid stadig værdifulde grønne områder vi bør give den beskyttelse, som en fredning giver.

Det er i disse år ekstra relevant idet der i København de sidste 3 årtier i store områder er bygget mange nye boliger og arbejdspladser og uden, at der er udlagt nye grønne områder. De grønne områder er derfor slet ikke fulgt med byudviklingen. I Biodiversitetsstrategien, som blev vedtaget i Borgerrepræsentationen i foråret 2023, er det målet at 30% af Københavns areal i 2050 skal være grønne offentligt tilgængelige arealer. For at nå dette mål bør det derfor være kommunens

politik, at der ikke nedlægges hverken store eller små grønne områder i fremtiden. Tværtimod skal de eksisterende grønne områder, som ikke er fredet på nuværende tidspunkt, beskyttes langt bedre end i dag. Vi skal sikre os, at der er plads til natur. Det kan ske gennem kommune- og lokalplaner, og ikke mindst for de større områder kan det ske gennem fredning.

Vi skal også sørge for at der er grønne forbindelser. Det er vigtigt for specielt biodiversiteten. De grønne forbindelser forbinder byens større naturområder og parker med hinanden og sikrer dermed en robusthed for biodiversiteten som helhed i København. Samtidigt har de grønne forbindelser stor betydning for byens mindre grønne områder. Uden grønne forbindelser ville biodiversiteten i de små områder være betydeligt fattigere. Ved at etablere nye grønne forbindelser sikres altså en mere righoldig biodiversitet i de små grønne dårligt forbundne områder, samtidigt med at byens samlede økosystem gøres mere robust. Grønne forbindelser kan imidlertid være svære at etablere i en eksisterende by. Det kræver derfor en særlig indsats, hvor den enkelte grønne forbindelse gennem en omhyggelig planlægningsproces identificeres og afgrænses. De nye grønne forbindelser bygges op af små og store eksisterende grønne områder, og forbindes indbyrdes med for eksempel alléer eller genåbnede/restaurerede vandløb.

Bispebjerg Lokaludvalg har med udgivelsen af GRØNNE KORRIDORER, Kortlægning af kultur- og naturværdier i Bispebjerg bydel, taget et vigtigt og helt konkret initiativ til en sådan planlægningsproces. Danmarks Naturfredningsforening, København har deltaget i mange møder og diskussioner, som har ledt frem til rapporten, mens arbejdet der er lagt i rapporten, i meget høj grad er leveret af Lokaludvalgets medlemmer. Det er der kommet et godt, velfunderet og lokalt forankret forslag ud af.

Bydelens historik

Bydelen Bispebjerg har altid haft status som en af de grønneste bydele i Københavns Kommune og netop lys, luft og natur har tiltrukket mange til at bosætte sig i denne del af København. Mange af bydelens borgere nævner det grønne som en værdi og som noget de værner om og nyder i deres hverdagsliv.

De grønne områder har da også historisk været prioriteret højt i denne del af kommunen og flere områder er allerede idag fredet. Det er dog et ønske fra lokaludvalgets side at sikre flere områder i den grønne struktur i bydelen mod at forsvinde til andre formål, for så længe disse områder ikke er fredet, kan Københavns Kommune desværre vælge at se dem som potentielle byggegrunde, når kommunale opgaver kræver plads.

Bispebjerg er en af København Kommunes nordlige bydele, omgivet af bydelene Østerbro, Nørrebro, Vanløse og Brønshøj-Husum. I den nordlige del grænser Bispebjerg op til kommunerne Gladsaxe og Gentofte og mod syd er en mindre grænse til Frederiksberg Kommune.

Den nuværende bydel var frem til 1900-tallet først og fremmest agerland. Den rummede tilbage i middelalderen de to landsbyer Utterslev og Emdrup samt enkeltliggende gårde, men siden ophævelsen af demarkationsservitutterne i 1850 begyndte Københavns Kommune at opkøbe jord udenfor voldene og allerede fra 1870 blev der opkøbt flere grunde i både Utterslev og Emdrup for at sikre Københavns udvikling.

I 1901 blev området, som vi kender som Bispebjerg, indlemmet i Københavns Kommune og herfra forsvandt det landlige præg med byudviklingen fra området og allerede i 1940'erne stod bydelen stort set færdigudbygget. En del af udviklingen i bydelen omfattede også sikring af grønne områder eks. den tørlagte Lersø samt Utterslev Mose, der begge i 1930'erne blev udlagt til naturområdet i forbindelse med Den Grønne Betænkning.

Bispebjerg er en af de bydele i Københavns Kommune, der er mest præget af store grønne områder og Bispebjergs borgere har i gennemsnit adgang til 31 m² grønt i bydelen, som er tæt på københavnergennemsnittet på 33 m² pr. borger.

Bydelens sydlige del er tæt bebygget med de klassiske femetagers karréer fra tiden omkring 1900, og her findes kun få offentlige grønne parker, som er kommet til efter kvarterløft og områdefornyelser, såsom Nordvestparken/Stjerneparken og Emaljehaven.

Lidt nordligere er området åbnet mere op med mellemkrigstidens

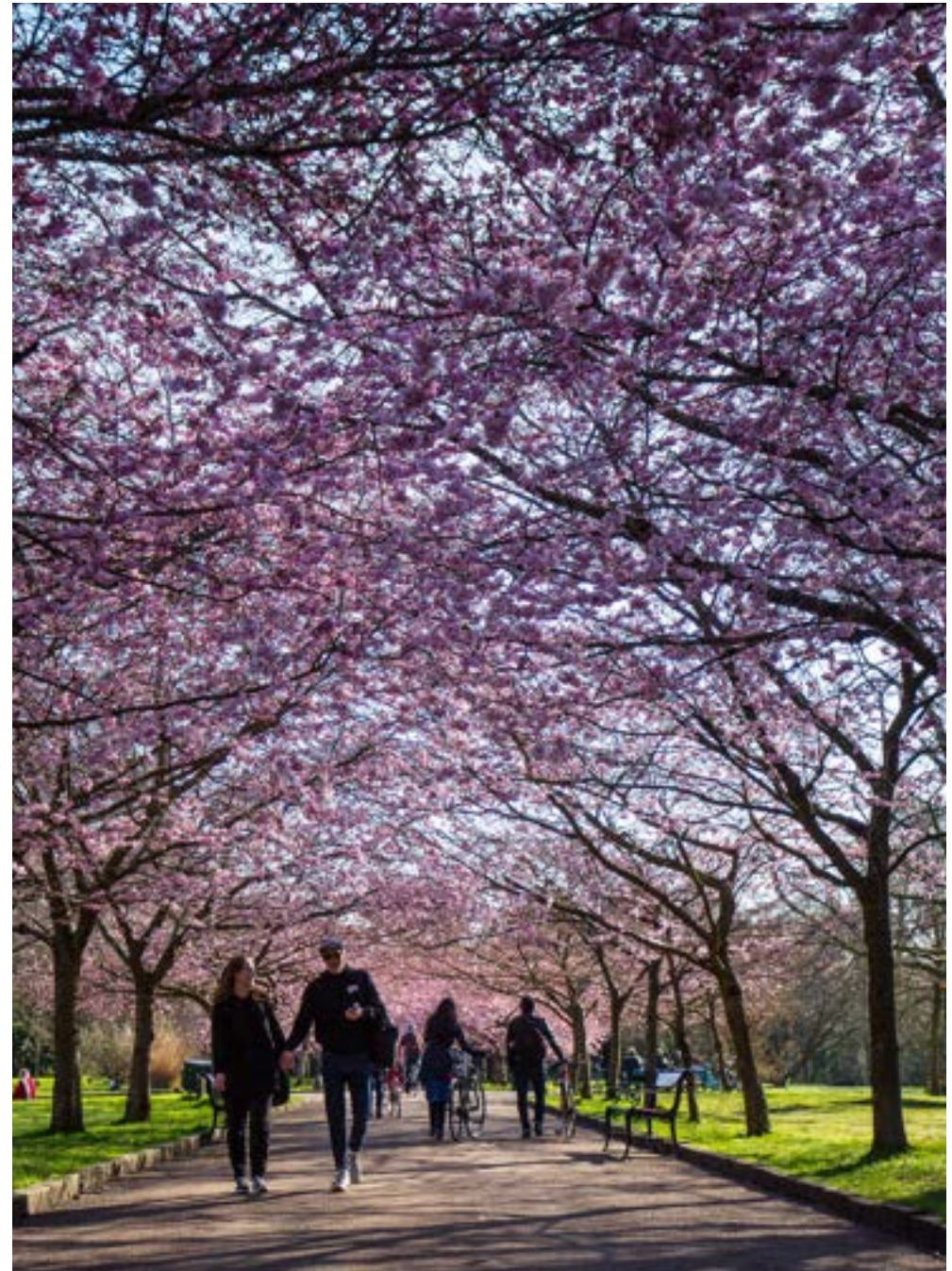
almene boliger, bebyggelser i stokke, hvis parole var modernitet, lys og luft og hvor der blev skabt beplantninger mellem husene.

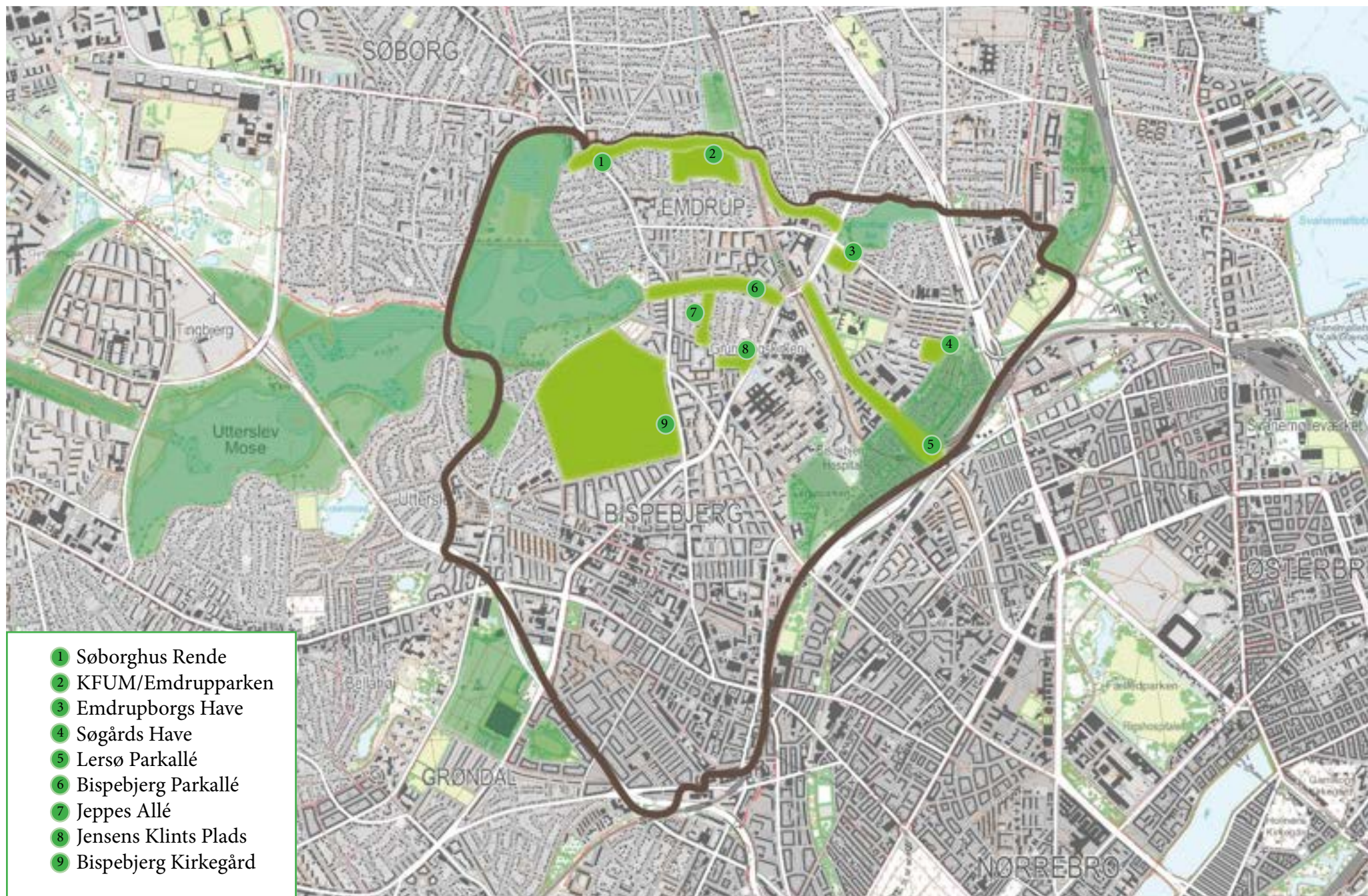
Nordligere breder bydelen sig og bliver endnu mere åben og landskabelig. Højdedraget Bispebjerg, strækker sig fra sydvest til nordøst og på toppen ved Grundtvigs Kirke er landskabets former til skue via nøje planlagte sigtelinjer.

Lavningen nordvest for bakken rummer den langstrakte og fredede Utterslev Mose og øst for bakken findes den kunstigt anlagte Emdrup Sø. Sydøst for højdedraget lå Lersø, der senere blev opfyldt. I 1909-10 blev her anlagt en ca. 10 hektar stor offentlig park samt skolehaver, som allerede i 1969 blev fredet. Længs baneterrænet fortsætter parken videre i Kolonihaveparken med sine ca. 400 haver, som alle blev fredet i 2009.

Bispebjerg Kirkegård blev anlagt tilbage i 1903 og rummer ca. 43 hektar mod mosen og et rigt fugleliv. Med sin smukke beplantning, bl.a. en ca. 150 meter lang kirsebærtræallé i kirkegårdens sydvestligste hjørne, fungerer kirkegården i dag også som et udflugtsmål for mange københavnere. Bispebjerg Hospital, som åbnede i 1913, rummer adskillige små haver med hver deres særpræg og blev i 2020-2022 restaureret af A.P. Møller Fonden.

I 1930'erne og 1940'erne kom et særligt fokus på bydelens grønne forbindelser i det nordlige Bispebjerg. Disse blev udviklet af daværende stadsgartnere V. F. Hansen og J. Bergmann ved bl.a. etablering af Bispebjerg Parkallé og Lersø Parkallé som begge har plæner med store træer til ophold samt stier til glæde for gående og cyklister. Dog er ingen af disse alléer fredet, og derved ikke sikret bevarelse af netop de grønne forbindelser til glæde for bydelens borgere og biodiversiteten.

SAMMENFATNING

Hvad er hovedbudskaberne i rapporten?

Denne rapport gennemgår 9 forskellige grønne områder i Bispebjerg i forhold til biodiversitet, det rekreative og kulturhistorien, og hvert afsnit slutter af med bud på, hvordan der kan arbejdes for at gøre områderne endnu bedre.

Områderne er ret forskellige – fra mindre områder til større områder – og med forskellig udformning, formål og anvendelse. Fællesnævneren er dog, at ved at bevare disse grønne områder, så skaber vi de vigtige grønne korridorer i byen, som sikrer at dyrelivet og plantearter kan passere fra område til område.

Vi er bevidste om, at der er besluttet skæve boliger til både Søgårds Have og Emdrupborgs Have. Beslutningerne er truffet, og lokaludvalget må ikke modarbejde dette. Men der vil stadig være noget af disse to parker tilbage, og derfor er det afgørende, at vi får værnet om dette, så de kan indgå i den samlede plan for grønne korridorer. For alle områderne gælder, at der er helt åbenlyse forbedringsmuligheder.

I forhold til **kulturarven** – vil det være oplagt at sikre bedre skiltning, så den almindelige bruger forstår betydningen af sigtelinjerne til Grundtvigs Kirken, forstår den storslåede planlægning med parkalléer som var aldeles fremsynet, og fortæller historien om alléen der førte op til den gamle lystgård Emdrupgaard fra 1700-tallet. Ved at ændre navnet fra Søborghus Rende til Emdrup Bæk, genskabes også et historisk navn, samtidig med at vi viser, at det ikke blot er et kloakteknisk anlæg, men et vandelement som værdsættes.

I forhold til de **rekreative værdier** – så er der et uforløst

potentiale i især sigtelinjerne, som tydeligt er planlagt ud fra et landskabeligt og historisk perspektiv, og meget lidt set ud fra, hvordan områderne kunne bruges. På Jensen Klints Plads ville en legeplads fremme brugen, andre steder handler det helt simpelt om flere bænke, eller om at flytte bænke hen i solsiden. Og nogle gange er der brug for "nudging", for at folk får øjnene op for, hvilken perle eksempelvis Søborghus Rende er! Det kan godt være svært at finde renden, hvis man ikke er kendt i området og derfor er skiltning eller fældning af træer på få udvalgte steder også vigtigt – også selv om det ud fra et biologisk perspektiv er modstridende.

I forhold til **biodiversiteten** – så handler det meget om drift. Og heldigvis er forvaltningen fremme i skoene og har med tiden omlagt flere områder fra brugsgræs til langt græs, eller ladet vildnis være vildnis osv. I flere af områderne ser vi dog et endnu større potentiale for at lade græsområder overgå til mere vild natur, lade en gammel mør stamme eller kvasbunker ligge, hvor det ikke generer den daglige brug. Store gamle træer har særlig meget biodiversitet at byde på, og derfor skal vi også søge at fremme at gamle træer ikke ender som "risikotræer", som kommunen fælder. Hvor kirkegården og Søborghus Rende nok har mest biodiversitet at byde på, så har de øvrige områder et pænt stort potentiale for udvikling.

Til slut vil vi pointere, at disse overvejelser bygger på lokaludvalgets observationer gennem daglig brug, indhentede oplysninger fra Bispebjergs borgerpanelsundersøgelser samt Københavns Universitets undersøgelse "Udendørsaktiviteter under Covid-19" (forår 2020) og input fremkommet ved borgermødet. Der vil være brug for en faglig vurdering af det enkelte område for at sikre den bedst mulige løsning.

Trusler for de grønne områder i Bispebjerg

Det er desværre en tendens i mange kommuner, og særligt i Københavns Kommune, at der ses på de grønne områder, som ubebyggede grunde, der kan tages af, når en kommunal opgave som eks. skæve boliger, kunstgræsbaner, plejehjem, skoler mm. skal løftes, i stedet for at se på alternative løsninger.

Det handler ikke om, at Lokaludvalget ønsker at modarbejde initiativer som idræt eller andre faciliteter - det er blot ikke rimeligt, at det skal ske på bekostning af det grønne i bydelen. Gennem bedre lokalplanlægning og arealreservationer kan vi sikre, at der tages højde for flere faciliteter på grå m², når byen får vokseværk.

Det er et stort tab for bydelen, hvis vi ikke sikrer, at de grønne områder, som i dag har stor betydning for bydelens borgere, bevares og gerne forbedres. Det vil komme både borgere og naturen til gavn.

Det er med dette afsæt, at vi ser det nødvendigt at højne beskyttelsen af de grønne og værdifulde områder, der ligger i Bispebjerg.

Det videre arbejde

En fredning betyder, at der kan lægges væsentlige begrænsninger på et områdes fremtidige anvendelsesmuligheder, da den indeholder hel eller delvis afståelse af bestemte rettigheder over de omfattede arealer og ejendomme

Det er Danmarks Naturfredningsforening, kommunalbestyrelsen og staten som har mulighed for at rejse fredningssager.

Fredningsnævnet er den instans, som afgør, om fredningen skal gennemføres.

Nærværende rapport er gennemført fra foråret til efteråret 2023 i et samarbejde mellem Bispebjerg Lokaludvalg og DN København.

For at høre borgerne om deres holdning til fredninger i bydelen, inviterede lokaludvalget til et offentligt borgermøde den 18. september på den lokale skole. Herudover brugte lokaludvalget anledningen til at dele informationerne om rapporten på de sociale medier og gå i dialog med borgere. Fremadrettet vil lokaludvalget italesætte behovet for fredninger overfor Borgerrepræsentationen via høringer og anden løbende dialog med politikerne.

Herefter vil det være Danmarks Naturfredningsforening København, som har teten på at få anmodningen gennem nøglehullet. Ved udgangen af hvert år, beslutter hovedbestyrelsen i DN, hvilke områder de vil indstille til fredning. Til dette møde er der således repræsentanter fra hele landets lokalafdelinger til stede - og disse lokalafdelinger har formentlig også ideer til fredninger. Kommer ønskerne ikke igennem i år, så må DN København tage anmodningen op igen i de følgende år.

Områderne der ønskes fredet i Bispebjerg er målt i m² sikkert mikroskopiske ift. hvad lokalafdelinger i eksempelvis Jylland kan foreslå. Men er det ensbetydende med, at de er ligegyldige? Langt fra. København har rundt regnet 600.000 borgere, som vil få glæde af fredede områder. Dette arbejde bør ses som en forløber for en proces for alle bydele, hvor samtlige ikke fredede offentlige grønne områder kortlægges, og indstilles til fredning. Nye vinde blæser, og Københavnerne ønsker også natur, biodiversitet og historiske og rekreative oplevelser tæt på hvor de bor.

GRØNNE KORRIDORERS BETYDNING

Betydningen af natur for rekreation og mental sundhed

Sundhedsværdien i de grønne områder har helt tilbage til midten af 1800-tallet haft stor betydning for planlægningen af Københavns Kommune. Dengang blev udviklingen af de grønne områder begrundet med, at disse skulle bidrage til den generelle sundhed i befolkningen ved at gøre det muligt at dyrke motion samt opleve adspredelse fra datidens dårlige bolig- og arbejdsforhold. Det viste sig at have så positive effekter, at denne tankegang om de grønne områders sundhedsmæssige betydning blev en integreret del af byplanlægningen, bl.a. i tilblivelsen af Den Grønne Betænkning i 1936. For de grønne områder bidrager ikke kun til en renere luft i byen, men flere undersøgelser viser også at de grønne områder i byen har indvirkning på menneskers helbred og velbefindende.

Der er en del forskning der dokumenterer at ophold i et naturområde har positiv effekt på den enkeltes helbred; naturen modvirker stress, øger trivsel, giver færre psykiske lidelser og mindsker en række livsstilssygdomme, da naturen opmuntrer til bevægelse.

Det er også dokumenteret at det ofte netop er det rekreative og afstressende aspekt der er en kvalitet, som borgerne oplever i forbindelse med ophold i byens grønne områder samt at der er større chance for at folk er aktive 30 min. om dagen, hvis de har grønne omgivelser nær deres bopæl. I et forskningsstudie af Grahn og Stigdotter blev det tydeligt bevist, at afstanden til de grønne områder har afgørende betydning for brugen af det samt det generelle aktivitetsniveau, og det er derfor vigtigt, at selv de små grønne områder, der ligger nær boligområder, fredes og sikres mod bebyggelse for at få en sundere befolkning.

Betydningen af grønne korridorer for biodiversitet

I 1981 blev der udpeget spredningskorridorer i en fredningsredegørelse, og der begyndte at komme fokus på biodiversitet i planlægningen i 1980'erne. Dog er den danske biodiversitet i dag i en kritisk tilstand, da udviklingen har vist sig at arealprioriteringen har været skæv. I Københavns

Kommune har det store byggeboom resulteret i at flere og flere områder bebygges og med den fortsatte tilflytning til København kommer de grønne områder i byen under pres. Dette er ikke kun et tab for de mennesker der bor i byen, det er især et tab for biodiversiteten i byen!

Vi står midt i en global biodiversitetskriser, og derfor er det så vigtigt, at vi sikrer arealer, hvor biodiversiteten kan få lov til at udfolde sig. Én måde at sikre plads til natur er ved fredning. For selvom Københavns Kommune i 2023 fik en Biodiversitetsstrategi ses der stadig mangler ift. prioritering af arealer.

Andre måder at skabe mere biodiversitet er ved at arbejde for, at private villahaver og gårdanlæg anlægges, så der er plads til flere arter, gamle træer og mere vild naturdrift.

Driften af Københavns Kommunes arealer betyder også rigtig meget og her spiller plejeplaner og driftspersonalet i forvaltningen en kæmpe rolle. Der er ingen tvivl om, at forvaltningen er blevet særdeles dygtige til naturpleje. I flere områder er brugsplæner overgået til langt græs, kvas får lov at ligge i afgrænsede områder osv.

Hvis man vil bevare og forbedre den biologiske mangfoldighed, må man se på (by)naturområder som dele af et samlet landskab - som et netværk, hvor naturområder, og individer/bestande bindes sammen.

Netværk af naturområder har særlig relevans i landskaber, hvor naturområderne af den ene eller anden grund er opsplittede - fragmenterede - og hvor områderne indimellem naturområderne udgøres af for eksempel tekniske anlæg eller bebyggede områder.

Netværk af naturområder kan binde områderne sammen funktionelt, så nogle af de negative virkninger af fragmenteringen for den biologiske mangfoldighed kan modvirkes. Det kan blandt andet betyde, at arterne i økosystemerne igen får mulighed for at sprede sig mellem adskilte levesteder, og at arvemateriale kan udveksles mellem isolerede bestande. Som følge af klimaforandringer, kan arter være nødt til at bevæge sig længere for eksempelvis at søge føde, og her spiller sammenkoblingen af grønne områder en stor rolle.

Københavns Kommunes biodiversitetsstrategi

Københavns Kommune har netop besluttet en Biodiversitetsstrategi. Strategien indeholder en beskrivelse af Københavns Kommunes mål for natur og biodiversitet i 2050.

Strategien indeholder 4 temaer:

Tema 1: Bevare og forbedre den eksisterende biodiversitet

Tema 2: Skabe ny biodiversitet i byen

Tema 3: Understøtte viden og uddannelse om natur og biodiversitet

Tema 4: Skabe frivillige fællesskaber om biodiversitet

Arbejdet med strategien skal sikre, at København i 2050 har en højere biodiversitet med flere levesteder og større artsrigdom, og at alle københavnere har adgang til natur i deres nærområde, der er med til at sikre fysisk og mental sundhed og trivsel.

Det er et ønske, at biodiversitet skal integreres i byens planlægning og i bygge- og anlægsprojekter, og at viden, uddannelse og adgang til natur skal engagere og motivere især børn og unge.

Formidling, leg, læring og naturdannelse skal indgå i undervisningsforløb og være synlig på skoler, i daginstitutioner, på plejehjem mv. Private grundejere skal endvidere inspireres til at forbedre naturtilstanden på deres arealer og tværgående samarbejder og partnerskaber med byens aktører skal medvirke til vidensdeling, erfaringsudveksling og en løbende udvikling af, at biodiversitetsdagsordenen tilpasses til København. Herudover er der tilknyttet handleplaner med indsatsområder, som sikrer fremdrift og forankring af planen.

Borgerinddragelsen omkring strategien har affødt en række høringssvar, og netop det med affredning af områder som Amager Fælled og Stejlepladsen og en bekymring mere generelt om affredninger, er noget, som de fleste høringssvar har forholdt

sig til. Det må således opfattes som, at det er en problematik, som ligger Københavnerne på sinde.

Strategien har en række overordnede mål:

"I år 2050 skal der være mere plads til biodiversitet i København. Mindst 30 % af Københavns areal skal være udlagt som offentligt tilgængelige grønne områder og 10 % af Københavns areal er beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3".

"I år 2050 har alle københavnere adgang til natur i deres nærområde og mulighed for at bruge og opleve naturen, som grundlag for fysisk og mental sundhed og trivsel."

"I år 2050 har København en højere biodiversitet med flere levesteder og større artsrigdom."

"I år 2050 har københavnernes større kendskab til og bedre forståelse for både den lokale og den globale biodiversitet."

At fastholde byens eksisterende grønne områder, er nævnt som det allerførste punkt under tema 1: Bevare og forbedre den eksisterende biodiversitet. Og med god grund. Grundstenen for mere biodiversitet er, at vi holder fast i områderne, beskytter og genopretter.

For at Biodiversitetsstrategien kan få luft under vingerne, skal den indtænkes i en række andre planer, ikke mindst kommuneplanen og lokalplaner. I forbindelse med lanceringen/beslutning af strategien udtalte de to borgmestre sig således:

Overborgmester Sophie Hæstorp Andersen (S):

"København skal summe af liv. Bogstavelig talt. Summe af mennesker, men også af insekter og dyr. Nu skal biodiversitet for alvor spille en central rolle i byens udvikling, og jeg ser rigtig meget frem til at gøre København grønnere og vildere sammen med byens største grundejere og alle københavnere."

Teknik- og miljøborgmester Line Barfod (Ø):

"Vi står ikke kun med en klimakrise, men også med massiv udryddelse af dyrearter, insekter og planteliv. Det er en biodiversitetskrise, som vi i København også skal bidrage til at løse. Derfor er jeg glad for, at vi nu har fået en egentlig biodiversitetsstrategi, som rigtig mange københavnere allerede har bakket op om. Den skal sætte ramme og retning for vores arbejde med biodiversitet helt frem til 2050, og jeg glæder mig til, at strategien kan få lov at virke."

Den kommende tid vil vise, om strategiens mål også kan implementeres.

Betydningen af grønne områder i formidlingen af kulturarv

Kulturarv er et begreb, der bruges som betegnelse for kulturelle elementer, som anses for at være med til at minde os om fortiden og danne en fælles erindring om den. Kulturarven er med til at gøre vores fælles historie konkret, og er identitetsskabende for både borgere og virksomheder. Kulturarven giver rodfæstelse og giver os noget at være stolte af.

Bygninger og landskaber kan spille en særdeles vigtig rolle i forhold til at fortælle historier og være formidlere af kulturarven.

De steder hvor by- og landskabsplanlægningen har været stærk og struktureret, kan kulturarven tydeligt aflæses. I Bispebjerg gælder det for eksempel sigtelinjerne til Grundtvigs Kirke eller allébeplantningerne langs Lersø Parkallé og Bispebjerg Parkallé. Andre steder er det historiske fortællinger om fæstninger og vandets betydning, som skaber et kulturelement, eller rester af en allé til en historisk lystgård, som ikke længere findes.

Helt generelt er der et stort potentiale i at synliggøre disse fortællinger - og det kan gøres helt simpelt ved skiltning i byrummet, gavlmalier eller skulpturer med reference til historien.

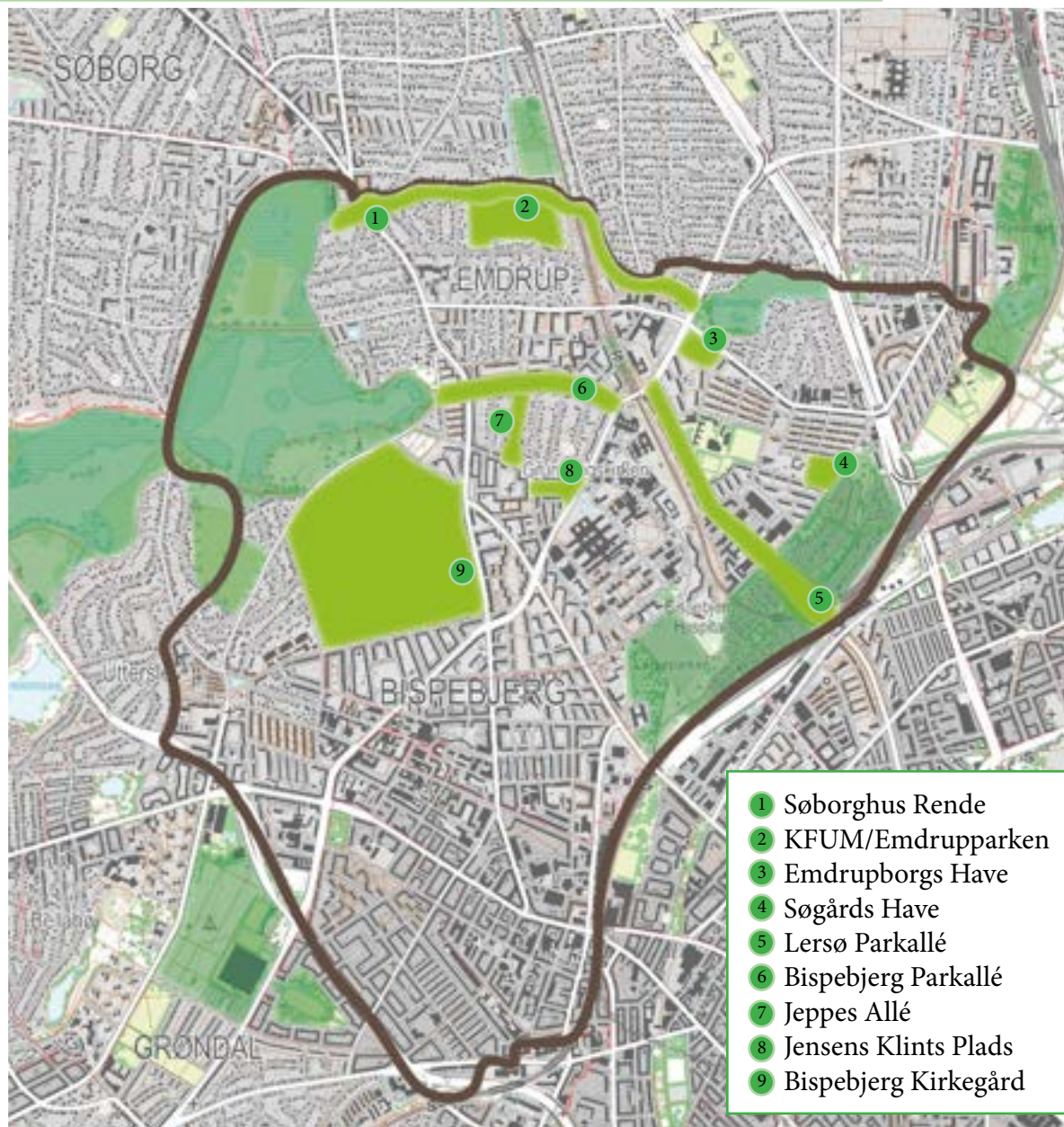
KORTLÆGNING AF GRØNNE KORRIDORER

De enkelte områder

I de følgende afsnit vil de 9 udvalgte områder (vist på illustrationen som lysegrønne) blive beskrevet individuelt ud fra følgende tematikker:

- Geografisk placering og størrelse
- Det historiske blik
- Zoneinddeling
- Rekreative værdier
- Biodiversitet

Afslutningsvis vil der for hvert område bliver opsummeret med en vurdering af potentialet for området og begrundelsen for ønsket om fredning.

Søborghus Rende

1

**BEVARINGSVÆRDIG
SPREDNINGSKORRIDOR
FOR PLANTER OG DYR**

Geografisk placering og størrelse

Søborghus Rende forbinder Utterslev Mose og Emdrup Sø i et vandløb, hvor Utterslev Mose afløb sker gennem Nordkanalen. Vandets veje er ændret en del gange og den oprindelige Søborghus Rende må antages at have taget sin begyndelse i underløbet ved Frederiksborgvej, ligesom i dag. Under sit løb til Emdrup Sø modtager

vandløbet vand fra Gentofte Sø via Gentofte Renden nord for Bispebjerg. Søborghus Rende har kun et yderst begrænset fald og må i perioder have været tørlagt, idet man tidligere (1922) anvendte området omkring Utterslev Mose, som vandreserve for København i sommerperioden.

Søborghus Rende har op til midten af dette århundrede været anvendt som hhv. spildevandskanal samt i perioder transportåre for vandforsyningen til København. Utterslev Mose, Søborghus Rende og Emdrup Sø betegnes også som "Det Nordlige Recipientsystem" og vidner dermed om, at det ses som et teknisk system til at modtage og lede vandmængder.

Søborghus Rende fremstår på nuværende tidspunkt stærkt næringsstofbelastet, og miljøtilstanden bærer tydeligt præg af såvel tidligere tiders, som nuværendes, udledninger fra kloaksystemet.

Renden er primært omgivet af villakvarterer, kolonihaver og enkelte etageboliger og løber som en grøn korridor til glæde for byens borgere.

Størstedelen af renden er kommunegrænse mellem København og Gentofte og i begge kommuner grænser to større grønne områder op til renden. På Gentoftesiden løber renden langs den fredede Dyssegårdsparks sydligste del og på Københavnsiden ligger Emdrupparkens (tidl. KFUM Idrætspark) nordlige del op til renden. I denne rapport vil beskrivelsen omfatte de københavnske matrikler med et samlet areal på 16.000 m².

INFOBOKS

Søborghus Renden er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3, hvilket indebærer at der ikke må foretages ændringer i vandets forløb.

Området er bebygget, så å-beskyttelseslinjen er smal undtagen ved Emdrupparken.

Lokalplan 348;Lundedalsvej; fra 2001 omfatter zone 6, 7 og 8

Det historiske blik

I slutningen af 1880'erne blev anlægget en del af Københavns befæstning, som skulle hindre en fjendes fremmarch mod byen over land.

Strækningen fra Nordkanalen til Frederiksborgvej (zone 1) og videre til det første knæk på renden (zone 2 og noget af 3) er registreret som fortidsminde i 2007 med beskyttelseszone. Synlig er stensætning med tilpassede sten langs bredden øst for Frederiksborgvej.

<https://kbhkort.kk.dk/spatialmap>

I krigstilfælde skulle en dæmning i zone 6 tilbageholde vand og skabe oversvømmelse nord for byen. Rester af dæmningen ses som et hævet terræn vest for Søborghus Renden.

<https://kbhkort.kk.dk/spatialmap>

Zone 1 blev restaureret i 2008. Stemmeværket ved indløbet fra mosen blev nedlagt, renden slynget og faldet fordelt jævnt frem til underføringen ved Frederiksborgvej, hvor renden blev frilagt efter tidligere at have ligget i rør. Derfor er denne del af renden, den som minder mest om et naturligt vandløb.

Søborghusende zone 1 under restaurering set mod Nordkanalen

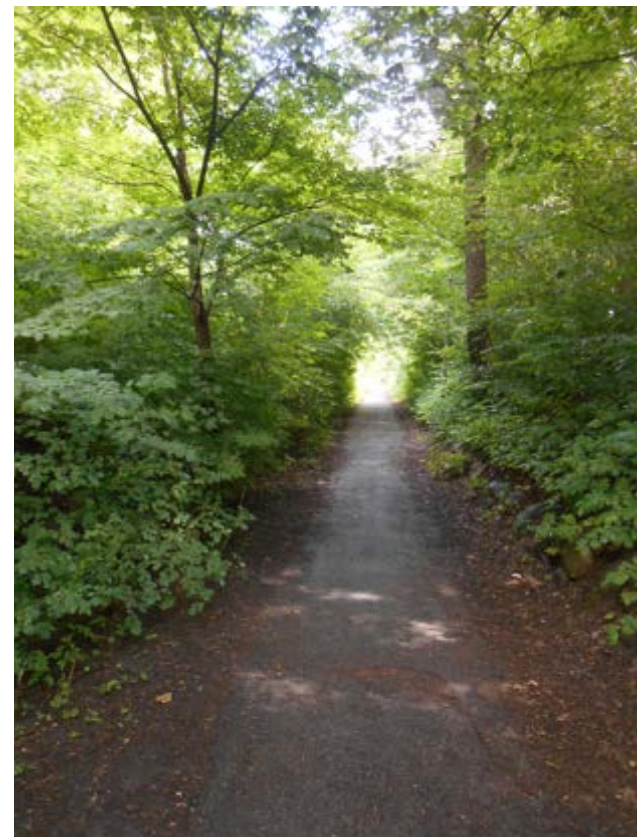
Landskabsværdier

Renden udgør et markant landskabselement i området. Når man færdes ved renden mødes man af forskellige sanseindtryk. I zone 1, ved Nordkanalen, vandrer man i det klare lys ind til man går under Frederiksborgvej, hvorefter man befinder sig i en slugt under løvrige træer i zone 2, ved opstigningen til Rødkløvervej i zone 3. Her mødes man igen af åben himmel hen af villavejen, langs den grønne mur af buskads mod renden. For enden af Rødkløvervej træder man ind i et parkområde, zone 4, hvor gang-

og cykelsti slynger sig idyllisk gennem lavt græs med enkelte høje træer – både hjemmehørende og eksotiske. Mod renden er her stadig en grøn mur og langs trådhegnet mod Emdrupparken gror et lavt buskads. I denne zone findes bænke, hvor vandreren kan tage hvil.

Herefter kan man enten gå mod syd, i retning af Grundtvigs Kirken højt på bjerget, eller fortsætte over en bro til rendens nordbred langs Dyssegårdsparken, derfra under jernbanebroen og tilbage på sydsiden af renden.

I zone 6 og 7 mødes man af et åbent landskab med farverige vilde blomster mellem buske og træer og kik til villakvarteret.

Sti på sydside af renden mod Rødkløvervej

Zoneinddeling

Søborghus Rende opleves tydeligt inddelt i 9 zoner:

- 1: Fra Nordkanalen til Frederiksborgvej.
- 2: Fra Frederiksborgvej til lidt forbi Hvidkløvervej.
- 3: Herfra til enden af Rødkløvervej.
- 4: Området der grænser til Emdrupparken.

Sti langs
Søborghusrenden
ved Dunhammervej
med bro til
Søborghus Park

Stensætning - fortidsminde

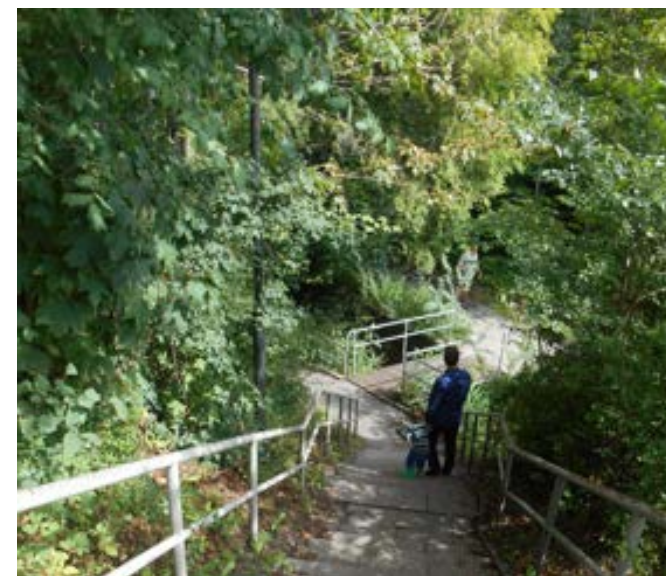
Rødkløvervej

Passage under Frederiksborgvej med trappe til vestside.

Mellem Søborghusrenden og Farumbanen ligger punkthusbebyggelsen Emdrup Park.

To personer på nordtrappe fra Frederiksborgvej

Bro over Søborghusrenden mod den nyrestaurerede Gentofterende.

Broen mellem Lundebakken og Højsgårds Allé er nu kun fodgænger- og cyklistforbindelse. Bør med tiden erstattes af åben konstruktion, af hensyn til planteog dyrelivet.

Bemærk den lave åbning under broen, 'Sluget', bredden er 2 m.

- 5: Fra Lindealléen til Farumbanen
- 6: Fra Farumbanen til broen mellem Lundebakken og Højsgårds Allé
- 7: Herfra til broen der fører Lundedalsvej over Renden
- 8: Herfra til Tuborgvej

Rekreative værdier

Søborghus Rende bruges i dagstimerne særligt af motionister og turgængere/hundeluftere, der her kan færdes i grønne omgivelser, i stedet for langs trafikerede veje.

Samtidig er Søborghus Rende en strækning mange af Københavns cyklister vælger, når de skal transportere sig fra A til B. Det er faktisk en enestående grøn cykelsti i udkanten af København, og med forbindelser videre nordpå via Gentofte Renden. Da strækningen er oplyst, er cykelstierne brugt hele døgnet.

Renden er tænkt som et kloakteknisk anlæg, og det rekreative element har oprindeligt ikke været primært fokus. Området langs renden er derfor de fleste steder smalt, og giver begrænsede muligheder for meget andet end en transport korridor. Enkelte steder er den dog lidt bredere, hvilket kan give mulighed for at tænke rekreative værdier ind i fremtiden.

Bro over Søborghusrende 2 personer krydser fra Søborghus Park.

Der er gang og cykelsti langs Søborghus Renden frem til Tuborgvej. Enkelte steder må man krydse over de små broer og køre på Gentoftesiden af renden, og enkelte steder kører

man på villavejene langs renden. Cykel og gangforbindelserne er ført under Frederiksborgvej og under Farumbanen. Ved Frederiksborgvej er der også trappe fra vejen ned til stierne.

Ud for Dyssegårdsparken er der forbindelser nordpå og ud for Emdrupparkens Lindeallé er der forbindelse til Nøkkerosevej i Emdrup. Der er skilte på nogle strækninger, men bedre skiltning kunne ønskes.

Biodiversitet

Her listes hvad der findes af træer, buske, græsser i de forskellige zoner:

- 1** Ahorn, diverse pilearter, elm, ask, rødel, tjørn, kvalkved, vildrose, brombær, dværgmispel, liguster. I græs: røllike, rødkløver, lancetvejbred, mælkebøtte, agersnerle, gråbynke, pindsvinekartebolle. Partier med stor nælde, gyldenris, skvalderkål, lådden dueurt, japansk pileurt. Ved rendens bredder: tagrør, dunhammer, mjødurt, gul iris.
- 2** Tæt trævækst/buskads på både nord- og sydbrink.
- 3** Som foregående + stilkeg, fuglekirsebær, mirabel, røn, naur, valnød, vild skovranke, snebær. Klippet græskant langs vej med trampesti + regnfang.
- 4** Buskads af tidligere nævnte arter + birk og vedbend langs renden. I græs omkring stier birketræer, ask og skyrækker. På sjældent klippede græsarealer ses febernellikerod. I renden: svømmende vandaks. Ved bred: høj sødgræs.
- 5** Tæt buskads på sydbred. Mere åbent på nordbred.
- 6** Spredte træer og buske i græs langs bred i højt græs med gråbynke, tidsler, gyldenris, lådden dueurt, agersnerle, padderok, cikorie, sæbeurt. I vandkant høj sødgræs
- 7** Ved/i rende; andemad, høj sødgræs. Bred; højt græs med sæbeurt og enkeltstående træer.
- 8** Nordside; højt græs m bl.a. agersnerle, musevikke, kællingetand og enkelte træer i brink mellem autoværn og rende. Sydside m tæt buskads.

Hovedparten af beplantningen i Søborghus Rende er hjemmehørende med indslag af haveflygtninge/eksoter og invasive arter.

Kik opstrøms

Renden er korridor for planter og dyr tilknyttet vand og fugtige/skyggede arealer. Mod vest er en mulig spredningskorridor til Utterslev Mose, mod nord til Dyssegårdsparken og Gentofte Sø via Gentofterenden (dog med en barriere i form af Lyngbyvejen) og mod øst til Emdrup Sø.

Flere steder slås græs tæt langs stier/veje og mindre hyppigt længere væk. Det giver muligheder for, at urter kan vokse op, blomstre og sætte frø. Det betyder større biodiversitet, og en mere varieret oplevelse for brugerne af området. Derudover er der områder, hvor væltede stammer får lov at ligge, se billede, hvilket kan øge levesteder for mindre insekter.

Væltede stammer

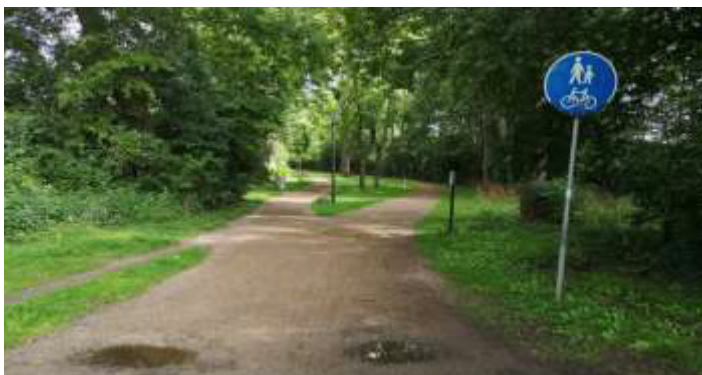
Området er et langstrakt område. Søborghus Renden er 1,7 km lang og er koblet til både Utterslev Mose, store villakvarterer, KFUMparken og Emdrup Sø. Der er høj artsdiversitet både i beplantningen og med vandet som særligt element i området. Området driftes delvist med vild natur og der er en blanding af unge og gamle træer.

Opsummering og potentialer

Søborghus Rende har en historisk betydning for København, som dog ikke oplyses tydeligt til brugerne af renden. Det vil kunne styrke formidlingen af kulturarven i Søborghus Rende, at der opstilles informationstavler om spærredæmningen og sammenhængen i oversvømmelsessystemet, lig informationstavlerne i Utterslev Mose.

Søborghus Rende er nu engang en lang tange, og set med rekreative briller giver det en række begrænsninger. Enkelte steder, hvor der er lidt mere bredde, kan der med fordel sættes bænke, således at der inviteres til ophold langs renden. Herlighedsværdien kan hæves, hvis åen slynges og bugtes undervejs. Hvis den tætte grønne træmur langs renden brydes med mellemrum, så man kan se vandet, bliver området mere spændende og diversit – især påkrævet i zone 2, 3 og 4. Det er som tilstanden er i zone 6 og 7 nu. Herudover vil det være en fordel hvis skrænterne er mindre stejle, så fugleunger lettere kan komme op ad skrænterne, da det vil skabe mere liv til renden, hvis vandfuglenes forhold gøres bedre.

Som gang og cykelforbindelse er Søborghus Rende til gengæld ret optimal, dog kan det skabe lidt forvirring, når gang og cykelforbindelserne ikke fortsætter langs renden og brugerne tvinges ud på villavejene. Dette kan måske forhindres ved at der

Parkstrøg, zone 4 set fra Rødkløvervej

skiltes bedre langs stien. Trygheden for cyklisterne kan blive bedre, hvis den i lokalplan 348 foreslåede stiforbindelse på sydsiden af renden føres frem til Tuborgvej. Dette vil betyde, at de bløde trafikanter ikke vil tvinges til at benytte Ellemosevej og Lundedalsvej.

Samlet set er der en særdeles stor biodiversitet ved Søborghus Renden. Landarealer kan dog beriges med skyggetålende planter, som derved vil kunne skabe en endnu større naturfølelse, da disse vil trives bedre under de forhold der er til stede på dele af strækningen. Emdrup Mosevej har grusfortove og Bøllegård Allé store græsplæner, som med fordel vil kunne omdannes til mere biodiversitet og vil kunne skabe en spredningskorridor fra Søborghus Renden, gennem Lindealléen hen mod Bispebjerg Parkallé. En udfordring her er krydsningen af Emdrupvej. Farumbanen fungerer allerede i dag som en spredningskorridor mod Lersøparken og Kolonihaveparken, dog kan denne forbedres.

Vandet, som kommer fra Utterslev Mose, har en dårlig økologisk kvalitet, men der arbejdes på at skaffe mere rent vand i Utterslev Mose, hvilket vil give en opblanding af det forurenede vand, som renden transporterer, og dermed bedre vandkvalitet. Dette vil naturligt give en større biodiversitet, da både dyr og planter levevilkår i og nær renden optimeres. De steder hvor renden ligger i rør – det gælder eksempelvis ved Farumbanen og under Tuborgvej – er hindringer for vandlevende organismer. For landlevende dyr udgør den stærkt trafikerede Tuborgvej en stor barriere og skaber derved et missing link i en mulig spredningskorridor fra Utterslev Mose til Emdrup Sø.

Det vil være en positiv udvikling, hvis det formelle navn ændres til Emdrup Bæk, som er det historiske navn og henleder opmærksomheden på områdets naturværdi frem for at være et spildevandanlæg.

KFUM Parken /Emdrupparken

2

Et historisk idrætsanlæg
i Københavns yderzone

Geografisk placering og størrelse

Idrætsanlægget på Nøkkerosevej 21 er også kendt som KFUM parken. Området består af 2 matrikler på i alt 62.367 m², adskilt af en offentlig sti. Området afgrænses af Søborghus Rendens 'Parkstrøg', zone 4 og del af 5 i nord. Mod øst afgrænses området af en kolonihaveforening, og mod vest og syd afgrænses området af villahaver.

<https://kbhkort.kk.dk/spatialmap>

INFOBOKS

Langt størstedelen af området har en å-beskyttelseslinie fra Søborghus Renden

Det historiske blik

I 1919 købte KFUMs Centralforening arealet i Emdrup, bestemt til Idrætsplads. Benyttelsen af fodboldbanerne går tilbage til 17. august 1923, da KFUMs Boldklub spillede sin første kamp i de nye omgivelser. Københavns Idrætsanlæg overtog administrationen i 1979.

Emdrupparkens Idrætsanlæg har en idrætshal, græs fodboldbaner, en kunstgræsbane og udendørs tennisbaner af rødt grus. Der

er ingen udlejning til private, men kun til foreninger. Al aktivitet foregår gennem klubberne på anlægget (KFUM) eller den nærliggende skole Holbergskolen.

Emdrupparkens Idrætsanlæg byder på både håndbold, fodbold, badminton, tennis og for de mindre er her minitennis og minihåndbold og for de helt små minisport. En spejdergruppe holder også til på anlægget.

I 1943 blev der opført et nyt klubhus tegnet af den kendte arkitekt Arne Jacobsen. Klubhuset rummer omklædningsfaciliteter, baderum, kontorer og café.

Et vigtigt landskabeligt element er alléen, som er en forlængelse af sigtelinjen til Grundtvigs Kirken.

Indgangen til alléen.

Zoneinddeling

Zone 1: er vest for alléen (cirka 51.300 m²), og er det største område. Her findes Klubhuset og også størstedelen af boldbanerne bl.a. en nyanlagt med kunstgræs, tennisbanerne og KFUM spejdernes mødehytte, Bjørneborg.

Zone 2: er alléen. Det er en fortsættelse af sigtelinjen fra Grundtvigs Kirken

Zone 3: er øst for alléen (cirka 11.110 m²) og rummer blandt andet en Københavns ældste kunstgræsbane og en bane funderet med geotekstil og dækket af grus og øverst sand, her kommer en beachbane.

Klubhus

Cykel- og bilparkering.

Boldbaner

Rekreative værdier

Området er at betragte som idrætsanlæg, og benyttes primært i tidsrummet mellem kl. 15.00 og kl. 22.00. I 2021 oplyste KFUM boldklub, at klubben danner ramme for omkring 450 børn og unge samt ca. 150 seniorspillere.

I marts 2023 søgte en forening om opførelse af klubhus med tilhørende terrasse nord for tennisbanerne, helt til kanten af hegnet mod Søborghus Rendens zone 4, 'Parkstrøget'. Kommunen gav afslag fordi området er beskyttet af å-beskyttelseslinjen.

Området er meget lukket om sig selv, fordi det ligger klemmt inde i et villakvarter med ganske få adgangsveje. Dog er der stiforbindelse via Søborghus Rende til en bro over åen, som fører videre ad cykelstier i Gentofte Kommune.

Bro fra Gentofte til Søborghus Rende som løber langs Emdrupparken.

Biodiversitet

Der er kun bevoksning langs områdets yderkanter og langs alléen. Nedenfor listes for de tre områder:

- 1** Mod vest er der ca. 3 m bredt vildt bælte med ask, ahorn, elm og tjørn. De er nok selvsåede med bundkrat af blandt andet brombær og snebær. Bæltet fortsætter mod øst langs Søborghus Rendens zone 4 med samme arter men tynder ud mod øst. Fra indgangen til idrætsparken og mod vest langs Nøkkerosevej er der en række gamle bornholmske røn, de fleste topkappede og døende med blandet selvsået opvækst af tjørn, elm, ask, ahorn og hyld. Der er nogle store jasminbuske, som må være plantede.
- 2** Alléen er en elegant lindeallé, adskilt fra boldbaner ved trådhegn. Trådhegnet er mod zone 1 med opvækst af de samme arter træer og buske som før nævnt. Hegnet mod zone 3 er på de nordligste 3/4 fri for bevoksning, den sydlige del med de samme arter. Lindealléen er registreret som ikonisk af Københavns Kommune.
- 3** Smal, lav selvsået stribe langs kolonihaver. Tæt krat langs Søborghus Renden.

Området ligger lige op til Søborghus Rende og en del villahaver. Der må derfor formodes, at der er en spredningskorridor.

Det er Kultur- og Fritidsforvaltningen som står for driften. Størstedelen af områdets græs klippes som fodboldbaner. Græsslåning foregår med robotklippere og ganske hyppigt, og biodiversiteten er her lig nul. Kantbevoksningen får lov til at voksne frit med vilje. Det vides ikke hvordan banerne driftes med tømidler om vinteren for at friholde banerne fra sne.

Opsummering og potentialer

Området er et idrætsanlæg, og brugen heraf er derfor fastlagt. Området er ikke aflåst, og derfor kunne man i princippet godt opholde sig der udenfor de tidsrum, hvor der spilles. Der kunne etableres områder med borde og bænke, som vil kunne bruges i stille perioder af gæster og i spilletiden af tilskuere og forældre.

Hvis det overhovedet giver mening at tale om flere rekreative muligheder, så kræver det mere synlighed, både fra Nøkkerosevej og fra Søborghus Rendens side. Det vil kræve en rydning af krat mellem Søborghus Renden og idrætsanlægget.

Rydningen af krat giver dog kun mening ud fra et historisk og oplevelsesmæssigt synspunkt, men ikke fra ud fra et biodiversitetssynspunkt. Biodiversiteten i området skønnes til meget lav på nuværende tidspunkt, trods området er middelstort, gør driften med klippede græsplæner at artsrigdommen er lav. Området er koblet til Søborghus Rende i den nordlige del, til kolonihaverne mod øst og til villakvarterer mod vest og syd, hvilket kan give potentiale for spredning.

Man kunne med fordel lade flere kantområder indenfor idrætsområdet overgå til højt græs. Herudover bør der ses på hvordan idrætsområderne driftes om vinteren. Hvis kunstgræsbanerne behandles med tømidler for at holde sneen væk, så er der risiko for at disse ender i vandløbet.

Alléen der deler de to store områder
og som løber som en grøn Nord/sydgående cykelsti.

Emdrupborgs Have

Geografisk placering og størrelse

Emdrupborgs Have har ikke længere noget navn, men ligger på adressen Emdrupvej 91-99, 2100 København Ø, og rummer et areal på ca. 15.000 m² grønt område.

Området afgrænses mod nordøst af Emdrupvej afskærmet med beplantning, mod nordvest af

Tuborgvej, hvor der er åbent og med indsyn til haveanlægget, mod sydøst først af en tætplantet hæk og Bolandsvej og mod sydvest af skellet til 'Emdrup Huse' boligblokkene, hvor grænsen er mere flydende kun adskilt af en sti som skillelinje mellem havens græsareal og boligblokkenes fællesareal.

<https://kbhkort.kk.dk/spatialmap>

INFOBOKS

Der er både en sø- og en å-beskyttelseslinje, der omfatter næsten hele parken. Sø-beskyttelseslinjen ligger i en radius af 150 m. fra Emdrup Sø, og formålet med denne er at sikre levesteder og spredningskorridorer for plante- og dyreliv. Der må ikke placeres bebyggelse og lignende, ej heller etableres beplantning eller foretages terrænændringer, inden for denne linje.

Området har i kommuneplanen en Ramme O1 med * bemærkning: Der kan etableres boliger til særlige formål (midlertidige boliger for udsatte grupper m.m.)

Der er en romertalsdeklaration, der forbyder byggeri indenfor sigtelinjen fra Lundehusskolens (tidligere Emdrup skole) aula og byggeriet af boligblokkene AAB afd. 36 "Emdruphuse" blev lagt i en vifteform omkring sigtelinjen

Der er registreret en skybrudsledning, hvilket betyder at regnvandet fra parken ledes til Emdrup Sø.

Det historiske blik

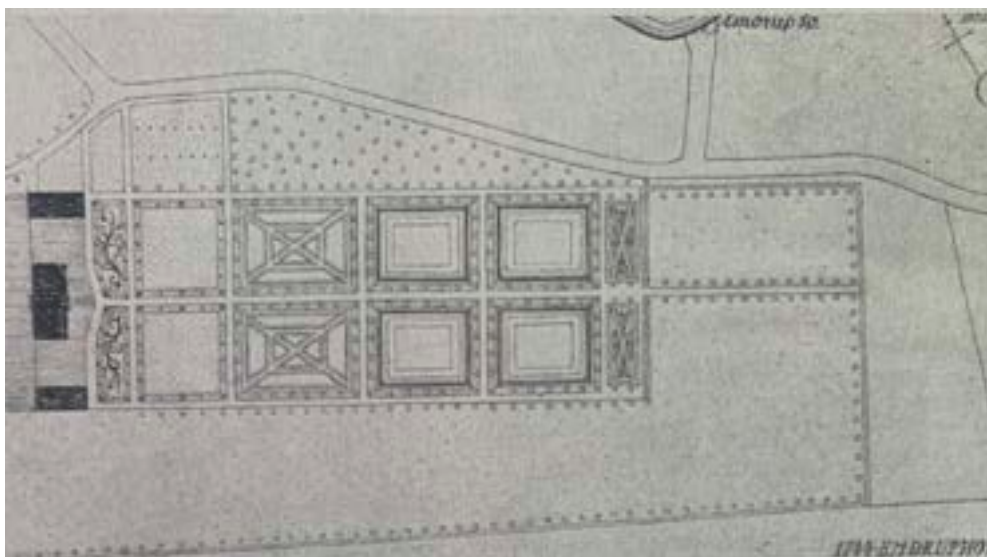
Det nuværende parkanlæg omfatter en pæn del af det parkanlæg, der blev anlagt i begyndelsen af 1700-tallet ved lystgården Emdrupgaard.

Oprindeligt blev parken anlagt som en storslået barokhave med en 200 meter lang lindeallé og fire store fiskedamme i fransk havestil.

Der kom senere en indgang fra Emdrupvej, så hestevognene kunne køre op ad lindeallén til lystgården.

Lystgården Emdrupgaard før den nedbrændte i 1879 (efter maleri af J. L. Ridter)

Emdrupgårds have. Rekonstruktion af Einer Dyggve, 1916. (Tholle, 1924, s. 111)

Lystgården Emdrupgaard blev omdannet til Folkehøjskolen Emdrupborg i 1872 af Jeppe Tang. Efter en brand i 1879, blev højskolen genopført, men blev igen i 1941 erstattet af den tyske skole.

I 1917 blev Emdrupborg solgt til Københavns Kommune, som var interesseret i beliggenheden for at kunne gennemføre Tuborgvejs anlæggelse i 1918, der således afskærer parken fra hovedhuset.

I en kommunal bebyggelsesplan fra 1936 blev det besluttet, at eksisterende beplantning skulle bevares i Emdrupborgs Have. Man ønskede ikke at ødelægge de eksisterende landskabsværdier i området, derfor skulle der bygges uden om disse.

I 1943 blev det vedtaget, at Emdrupborgs Have skulle omlægges til et offentligt parkanlæg, og i den forbindelse blev det besluttet, at omlægningen omfattede bevarelsen af den gamle allé og den værdifulde del af den eksisterende beplantning.

Lindealléen fotograferet 1915 (Tholle, 1924 s. 112)

Udover bestemmelserne, der omfattede bevaring af beplantningen, blev der endvidere tinglyst en romertalsdeklaration i 1946, der skulle sikre udsigten fra aulaen på Emdrup Skole (nuværende Lundehusskolen) over mod lindealléen i Emdrupsborgs Have og Emdrup Sø. Naboboligblokkene "Emdrup Huse" var netop blevet placeret i en vifteform for at bevare udsigten fra aulaen, og denne "sigtelinje" er stadig intakt i dag.

www.tinglysning.dk

Den bevarede Lind i rundkørslen ved Bolandsvej.

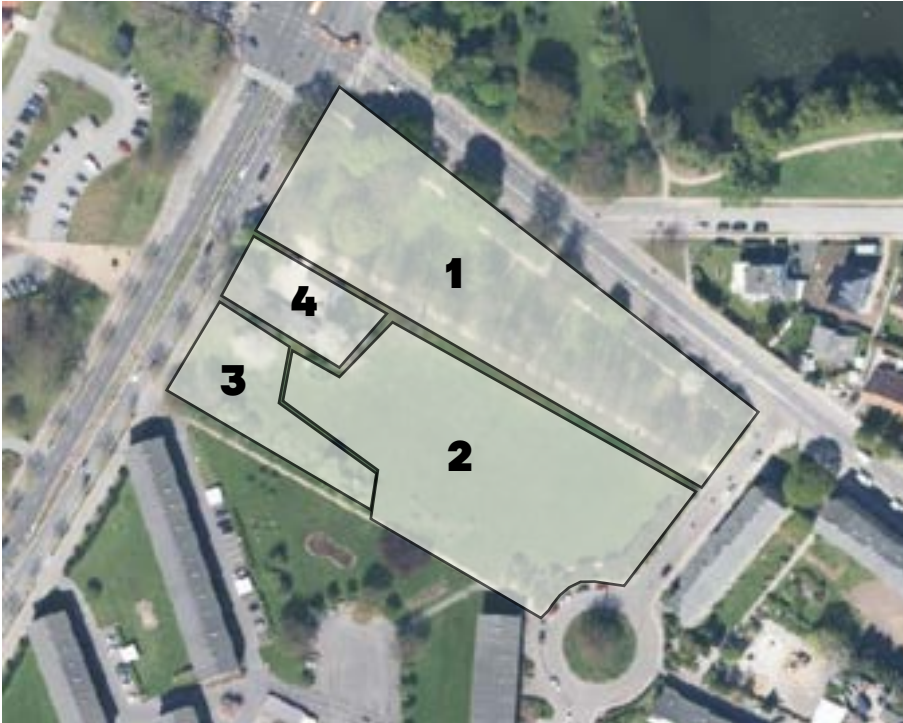
I forbindelse med frasalg til AABs boligbyggeri blev en del af parkens østlige ende skåret fra og anlagt til vej. Udsigtshøjen i parken med et højt, gammelt lindetræ blev bevaret i en rundkørsel.

Det er svært i dag at se, at haven har hørt sammen med en lystgård på den anden side af Tuborgvej. Den flotte gamle allé er det eneste element som indikerer, at der må have været noget for enden af den allé.

<https://skraafoto.dataforsyningen.dk/>

Emdrup Sø og Søpark og Emdrupsborgs Have udgør en helhed, med en værdifuld landskabelig skønhed. Området hænger sammen både synsmæssigt, men også som habitat for insekter og gæs, pindsvin, ræve og fugle.

Zoneinddeling

Området opdeles i 4 zoner:

Zone 1 Lindeallé og det skyggefulde område mod nordøst ved Emdrupvej 4160 kvm

Zone 2 Det store åbne græsområde i midten ca. 4750 kvm. Området hænger visuelt sammen med AAB's græsområde syd for en vest-østgående grussti.

Zone 3 område med nyplantede æbletræer og mindre træer ca. 2330 kvm

Zone 4 Det resterende område på ca. 3760 kvm er randbeplantning og Teknik- og Miljøforvaltningens bygning til gartnerne.

Det åbne græsareal, set fra sydligste hjørne.

Grusstien som er skellet mellem Emdrupborgs Have og AAB's grund, set fra sydøst.

De nyplantede æbletræer, set fra sydligste Tuborgvej.

Rekreative værdier

Parken bruges primært af hundeluftere, og beboere i området, der nyder ophold i parken f.eks. ved solnedgang. Beplantningen langs Emdrupvej med syrener og andre tætte buske afskærmer mod trafikken, således at man får en uforstyrret naturoplevelse, når man benytter de tre parallelle stier op igennem parken. Parken synes at tiltrække folk til gåture, hvor de kan opleve vegetationen og årstidernes skiften. Der er to stier, der er levn fra stierne mellem fiskedammene i barokhaven, der går fra alléen ud til Emdrupvej mod Emdrup Sø.

Derudover bruges parken også af børn fra Lundehusskolen med deres lærere i skoletiden, og studerende fra de nærliggende uddannelsesinstitutioner bruger parken til sammenkomster.

Fra Tuborgvej er der frit indsyn til parken og man kan nyde udsynet til høje træer fra Emdrupborgs Have over til Emdrup Søpark, hvilket giver både bilister, cyklister og gående en oplevelse af grønne elementer i deres hverdag.

Biodiversitet

- 1 Zone 1 Alléen består af storbladet lind ca. 25-30 m. høje, ca. 50 stk. De oprindelige træer i lindealléen antages at være fra 1700-tallet og er næsten 300 år gamle. De er alle udpeget som "ikoniske træer". Der er plantet ca. 9 stk. erstatningstræer for fældede lindetræer i alléen, men det er Kejserlind (småbladet), og det er ikke samme sort, som de oprindelige. Kejserlind kan ikke blive så høje som storbladet lind. For nylig er ca. 3 træer fældet og som noget nyt har kommunen her valgt at bevare torsoerne og undladt at plante erstatningstræer.
- 2 Zone 2: Mellem alléen og Emdrupvej: Her er et større område beplantet med ribs og solbær. Randbevoksning mod de store veje: består af almindelig ask, hestekastanje og stilkeg – alle cirka 20 meter. Randbevoksning mod Emdrupvej og Bolandsvej er Syrenhegn, tjørn og hyldeblomst (alle ser ud til at være blevet plantet og ikke selvgroet).

Ophold på en varm sommerdag

3 Zone 3: (sydvest mod AAB afd. 36): 3 grupper med i alt 15 stk. nyplantede træer fra 2018 med æbletræer (Elstar og Katinka m.fl.). Rundkørslen ved Bolandsvej har en Park-Lind (tilia europaea – krydsning mellem storbladet og småbladet lind) ca. 25 m. høj.

Mange af de samme insekter, der lever ved Emdrup Sø, lever også i Emdrupborgs Have. På en augustdag er fundet følgende arter: Almindelig Sumpsvirreflue, Ectophasia crassipennis (en snylteflue), Præstebille, Stor farvevandnymfe og den invasive Harlekinmariehøne.

Der er grønne kommunale "bælter" og private rækkehushaver igennem AAB afdelingerne fra Strødamvej og op til Emdrupborgs Have. Der er også et bredt grønt bælte fra Strødamvej, gennem kolonihaveparken, til Lersøparken. Desuden er der forbindelse videre til Emdrup Sø og i nogen grad til Søborghus Renden.

Området driftes af Teknik- og Miljøforvaltningen. Græsset i zone 1 får lov at vokse. Området er nordvendt og skyggefuldt. Der er ikke nogen plejeplan/udviklingsplan for området, da det kun kræves for nyere fredede områder.

Den nordlige del af parken

Bænk i den østlige del, med ryggen til Bolandsvej

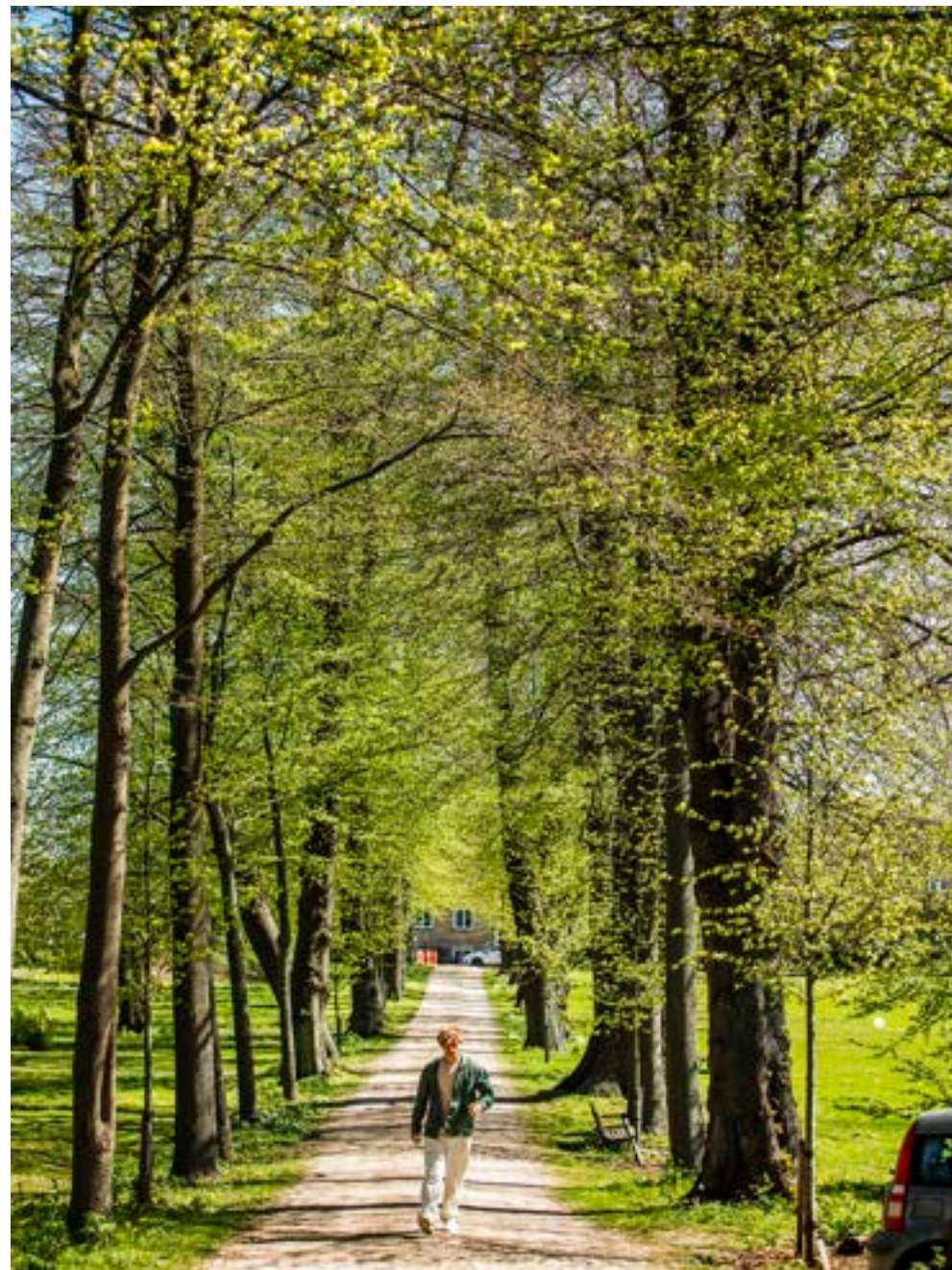
Opsummering og potentialer

I Kommuneplan 2019 er der foretaget en ændring af rammen for anvendelsen og givet mulighed for at der kan etableres midlertidige boliger for udsatte grupper m.m. Dette er en trussel mod det grønne område og vil ændre parkens fredelige karakter. Området er et middelstort område, der er en tredjedel større end Emdrup Søpark, der kun er på ca. 10.000 kvm, og endvidere ligger det direkte i forbindelse med fællesarealet i AAB afdelingen 'Emdrup Huse'.

Det rummer meget gamle høje lindetræer, der tidligere er registreret som bosted for brunflagermus. I forhold til at synliggøre kulturarven, kunne der laves skilte, der viser, hvorfor der er en lindeallé. Man kunne også etablere en fiskedam eller på anden vis genskabe enkelte elementer af den oprindelige barokhave. Der mangler nogle naturlige opholdssteder. Parken indbyder mere til gåture end til egentligt ophold.

Samlet set skønnes det at området har en middel grad af biodiversitet og kan med forskellige tiltag forbedres yderligere. Størstedelen af parken er driftet med klippet græsplæner, dog er der også gjort plads til en mere vild beplantning i området mod nord. Selve områdets størrelse giver potentielt større biodiversitet, hvis man skaber de rigtige habitater for insekter med hjemhørende planter og urter. Uden insekter er der mange fugle der forsvinder. Et vandhul ville være til gavn for både fugle og frøer. Man kunne lade et større område af græsset vokse frit og bevare de gamle træer i stedet for at fælde dem og køre dem væk.

Emdrupborgs Have er netop et område med stort potentiale for at blive en spredningskorridor, hvis det forbindes rigtigt til de nærliggende områder. Området ligger lige ved Emdrup Søpark og en spredning ses allerede i parken idag bla. ved registrering af insekter der også findes ved søen, samt at gæs opholder sig i parken.

Lindealléen, set fra Tuborgvej

Søgårds Have

Geografisk placering og størrelse

Søgårds Have ligger på adressen Strødamvej 10, 2100 København Ø og rummer et område på 8.043 m². Mod øst er haven afgrænset af rækkehuse, mod nord af en børneinstitution, mod vest af en række 3-etagers boligblokke (15 m. høje) og mod syd af Strødamvej overfor den fredede Kolonihavepark i

Lersøparken. På trods af den ændrede kommune-planramme, jf. INFOBOKS blev Børnehuset Emdrup/Søgård i stedet udvidet med en stor vuggestue og børnehave på Keldsøvej 15. I 2018 besluttede Økonomiforvaltningen med Socialudvalgets godkendelse at der skulle ligge 12 skæve boliger (botilbud til byens hjemløse) på matriklen. Der er ingen lokalplan eller beskyttelseslinjer. Hvis de skæve boliger realiseres, skal der udarbejdes en lokalplan for området.

Det historiske blik

Parkanlægget kaldes Søgårds Have, fordi det oprindeligt hørte til Søgården, en udflyttergård på Emdrup Mark. Det er en af Københavns Kommunes to bevarede gårde og har derfor en historisk værdi. Søgaard som gården hed, blev bygget i år 1807. Den blev opkøbt af Københavns Kommune og i 1930'erne blev en stor del af jorden solgt til og bebygget af Arbejdernes Andels-Boligforening (AAB).

I 1950 blev Søgård omdannet til børneinstitution, det nuværende

Børnehuset Emdrup/Søgård, idet stuehuset blev restaureret og nye længer blev bygget om i gammel stil. I den forbindelse blev en del af haven i 1952 udmatrikuleret. Ved kommunalbestyrelsens beslutning i 1954 blev den anlagt som "frit tilgængelig græsplæne med nogen træplantering langs grundens grænser og med et busket med bænkepladser langs grænsen mod 'Søgården'" og endvidere "med en mindre cykelbane for børnene".

Søgården er et kulturhistorisk minde, som er forholdsvis tydeligt at aflæse i sig selv. Dog er den skjult bag udhuse og træer og fremtræder derfor ikke så tydeligt i bybilledet fra Strødamvej.

Der er store landskabsværdier ved Strødamvej pga. de historiske piletræer, der stammer fra den gamle dossering anlagt rundt om Lersøen i 1815. Dette er et bevaringsværdigt grønt træk, der er vigtigt for områdets identitet.

INFOBOKS

Matrikelnr. 1197 (park) og matrikel 1177 (institution) blev ændret fra O1 til O2 kommune-planramme i 2012 i Kommuneplan 2011 med tilladelse til på det samlede område at bygge 24 m. i højden med maksimal bebyggelsesprocent på 110. Dette var på Børne- og Ungdomsforvaltningens foranledning i forbindelse med Kommuneplan 2011 for at udvide daginstitutionskapaciteten i området.

Zoneinddeling

Området opleves som opdelt i 3 zoner:

Zone 1 er kransen af høje træer mod Ramløsevej, Emdrup Søgård og Emdrup Vænge.

Zone 2 er det åbne græsareal mod nord med slået græs ca. 2355 kvm.

Zone 3 er området mod sydvest ved Strødamvej med blandet bevoksning.

Rekreative værdier

Parkanlægget bruges primært af børnefamilier til ophold og leg og en sjælden gang til loppemarked. Det ene bord med bænk bruges flittigt.

Derudover bruges området også af borgere, der går igennem fra Emdrup Vænge og Ramløsevej, hvilket har resulteret i en trampesti.

Som parken er indrettet i dag er den største rekreative værdi nok den smukke udsigt til det åbne grønne område gennem den høje flotte randbevoksning af træer langs Emdrup Vænge og Ramløsevej og udsigten ned i området fra lejlighederne og rækkehusenes 1. sal.

Området har adgang fra 3 sider via stiforbindelser og er i direkte forbindelse til den fredede kolonihavepark ved Lersøparken. Mod Emdrup Vænge er der anlagt en grusbelagt gangsti, som flugter hele vejen op gennem bebyggelsen. Herfra er der adgang til haverne i den 5. række af rækkehuse. Den 4. side er mod børneinstitutionen, hvor der er et trådhegn.

Loppemarked sommer 2020

Sti mod Emdrup Huse

Det store græsareal

Blandet bevoksning

Biodiversitet

Artsbestemmelsen er kun et skøn.

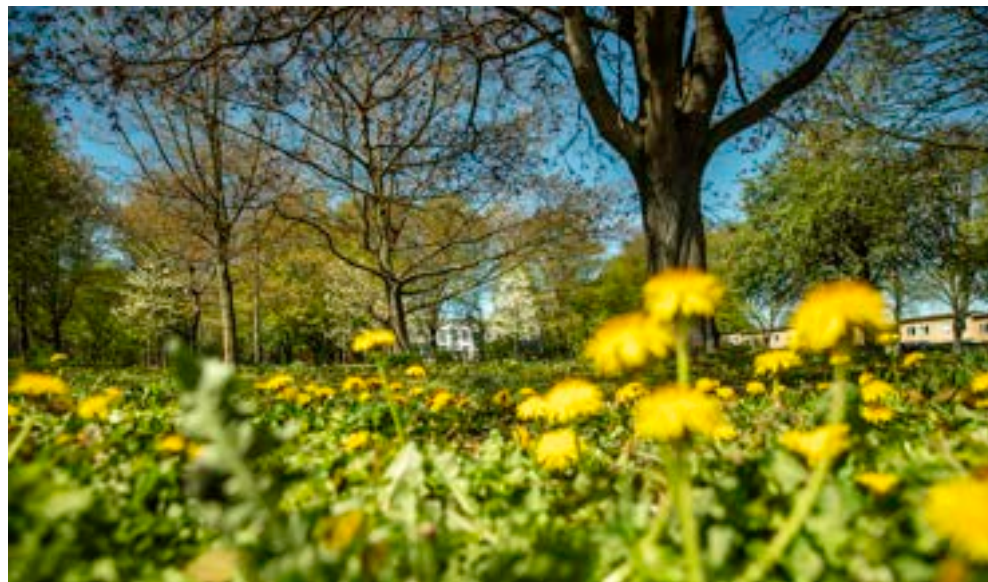
- 1** Zone 1 (Randbevoksning mod bebyggelse) består af 29 høje træer ca. 30 m høje, plantet i 1954, dvs. 70 år gamle i en blanding af almindelig ask, storbladet lind, avnbøg og spidsløn.
- 2** Zone 2 er det åbne græsareal uden træer mod nord med slået græs ca. 2355 m².
- 3** Zone 3 er området mod sydvest ved Strødamvej med lavere træer: nyplantede fyldtblomstret fuglekirsebær og en gammel tjørnebusk mm. Dette område bliver nu ikke slået, og mange græsser og urter vokser højt der. Der er også nogle enkeltstående gamle meget høje træer mod Strødamvej. I zone 1 og 3 er der fundet vilde blomster, bl.a. røllike og tornet tidsel samt høje græsser, allesammen med insekter på.

Desuden er der mange ældre ca. 30 m høje kastanjetræer i Børnehuset Emdrup/Søgård institutionens haveanlæg, men da dette er en institution, er de ikke blevet registreret af Københavns Kommune.

Der er i august 2023 fundet og fotograferet følgende insekter: havesnegl, bærtæge, græsmøl, kålsommerfugl, markgræshoppe, minérflue og præstebille (dette kan kun være et lille udvalg af hvad der lever der). I Børnehuset Emdrup/Søgård er der op mod Søgårds Have et større vildtvoksende område med krat, der er habitat for pindsvin.

Søgårds Have har potentiale som spredningskorridor. Haven ligger overfor et naturområde, på den anden side af Strødamvej som består af høje træer og vild bevoksning. Fra Strødamvej langs Emdrup Vænge, ned ad Keldsøvej langs Skrammellegepladsen er der ca. 20 m. høje træer, i alt en afstand på ca. 500 m.

Ligeledes er på en afstand af ca. 400 m. høje træer langs

Ramløsevej ned til Mårumvej, hvor der også er randbevoksning rundt om Lundehusparken. Her er der ved at blive etableret en skybrudssikring med lovning på mere biodiversitet. Dette var da også den oprindelige tanke, at haven skulle tænkes ind som en del af et parkbælte, der skulle strække sig fra Lyngbyvej til Emdrupborgs Have.

Området driftes ikke længere af Teknik- og Miljøforvaltningen, men administreres og driftes af Københavns Ejendomme. Cirka 2355 m². græsareal bliver slået. Og cirka 1600 m² med græs, der får lov at vokse højt.

Opsummering og potentialer

Det kulturhistoriske element med Søgården er nemt at aflæse i bybilledet. Dog vil synligheden fra Strødamvej øges, hvis udhuse og enkelte træer fjernes.

Selve indretningen af parken lokker ikke folk ind i parken, og den var da også anlagt som legested for børnene. En ny og spændende indretning med flere grønne rum ville skabe en større oplevelse ved at opholde sig der. Derudover vil flere siddepladser af forskellig art bevirke, at man vil have lyst til at opholde sig i haven i længere tid.

Samlet set har området en middel stand af biodiversitet, men med tiden kan det høje græs og urter give mere biodiversitet. Det område med græs, der nu får lov at vokse, har allerede en del insekter, men det tager tid før insekterne finder derhen. Græsset er blevet slået siden parken blev anlagt i 1954, dvs. i ca. 70 år. Der kan også plantes og sås flere planter der tiltrækker insekter. Etablering af eventuelt vandhul samt at efterlade gamle træstammer, kvas og andre foranstaltninger, vil alt sammen hjælpe på det. De høje træer kan lokke egern til, hvis man sætter foderkasser op i dem. Hvis det grønne område indskrænkes, vil det uundgåeligt betyde mindre biodiversitet.

Lersø Parkallé

Geografisk placering og størrelse

Lersø Parkallé er en lang allé, som strækker sig fra Jagtvej på Nørrebro til Tuborgvej i Bispebjerg bydel. Alléen går under jernbanen og skærer dermed igennem Lersøparken. Vejen er 2,1 kilometer lang og udgør 6 matrikler på i alt 112.000 m².

Det historiske blik

I 1907 blev der nedsat et Fællesudvalg "angående den fremtidige bebyggelse af kommunens jorder i de ydre distrikter". Dette udmundede i en konkurrence 1908-1909 om en gade- og bebyggelsesplan, hvor der stod i programmet at man ønskede at forbinde foreslåede, vedtagne samt eksisterende parkarealer ved brede, beplantede veje eller på anden måde. Særligt et forslag udarbejdet af kommunens senere stadsingeniør, A. Bjerre, blev afgørende for byudviklingen. Han foreslog at den høje bebyggelse skulle placeres langs udfaldsvejene og på de højest beliggende arealer. Brede parkalléer skulle forbinde eksisterende og nye parker til et sammenhængende grønt system. Fælledparken blev foreslået forbundet med Lersøen og Utterslev Mose.

I 1910 blev der således projekteret en bred parkallé, der skulle gå fra Jagtvej mod nordvest til "Den nordsjællandske Jernbane" (Nordbanen) og godsbanerne. Den hed først bare Parkallé og senere Klædebo Parkallé.

I 1936 tiltrådte Borgerrepræsentationen en dispositionsplan for hele området, hvor parkalléen skulle føres nord for jernbanen til Tuborgvej, på dette stykke kaldet Lersø Parkallé. I 1951 blev de to parkalléer sammenføjet med en viadukt under jernbanen.

Lersø Parkallé og Bispebjerg Parkallé er et synligt resultat af denne del af konkurrenceforslaget. Stadsingeniør A. Bjerres forslag fra 1900 om et samlet parkbælte og brede, beplantede veje blev i de efterfølgende årtier gennemført med den stigende friluftsbegyntelse og et ønske om nærrekreative arealer, der kunne servicere cyklister. Ved Lersø Parkallé udlagde Københavns Kommune i slutningen af 1940'erne et industriområde, kaldet

"Konfektionsbyen". Denne er nu anbefalet som en af otte nye værdifulde kulturmiljøer under "Produktionens København", som skal være med i Kommuneplan 2025, fordi 'Konfektionsbyen' er et tidligt eksempel på en såkaldt "græsplæneindustri".

Under byarkitektoniske elementer i Bydelsatlas Bispebjerg er bl.a. beskrevet vigtige gadeforløb og pladser; og her er Lersø Parkallé udvalgt som vigtigt element.

Den i 1910 projekterede Parkallé på kort fra 1914.

Bugtende cykelstier i eget tracé (zone 1 mod nord)

Zoneinddeling

Området opleves tydeligt som fire zoner med hver deres karaktertræk, og de sydligste matrikler udgør grænsen mellem Østerbro og Nørrebro.

Zone 1: Den nordlige strækning rummer en række 15 m. høje 3-etagers etageboligblokke for AAB afd. 37 'Lersø Parkallé', placeret parallelt med alléen, og mod øst etageboligblokke for AAB afd. 36 'Emdrup Huse' og Lundehusskolen, svømmehal m.m. Lige før 'Emdrup Huse' slutter alléen, sikkert fordi de høje træer ville skygge for de vestvendte altaner.

Zone 2: Den midterste strækning rummer et af Danmarks første eksempler på 'græsplæneindustri'. Lave og fritliggende røde industribygninger indrammer alléen og fremtræder med en åben, parkagtig karakter.

Zone 3: Den sydligere strækning er omgivet af haveforeninger på begge sider, og alléen indgår i Lersøparkens grønne bælte, selv om den brede grønne strækning indenfor vejområdet ikke er udlagt til rekreation, men har rammen "T*" (Området kan anvendes til veje, pladser og byrum med drifts- og servicefunktioner i relation hertil).

Zone 4: Strækker sig fra Rovsinggade til Jagtvej og ligger i Nørrebro Bydel. I denne del er de brede skråninger ved vejen markeret som grønt område i Københavnerkortet, men rammeområdet er ikke udlagt til rekreation, men også "T*".

Rekreative værdier

I den nordlige del i zone 1 er der forholdsvis brede græsplæner foran den lange række af etageboligblokke på vestsiden af Lersø Parkallé. Den lange græsplæne er ikke offentligt område, da skellet mellem kommunens matrikel og AABs matrikel løber igennem den med den overvejende del tilhørende AAB. I forlængelse af græsplænerne er der cykelstier, der snor sig lidt mellem de høje allétræer. Dette grønne islæt værdsættes meget af beboerne og andre, der færdes i området f.eks. af forældre, der følger deres børn til Lundehusskolen eller af hundeluftere. I forbindelse med anlæggelsen af en kunstgræsbane ved Lundehusskolen ud til Lersø Parkallé blev nogle bænke nedlagt i det grønne anlæg. Der mangler generelt bænke i denne zone.

I zone 2 er der en del trafik fra sidevejene Gribskovvej og Strødamvej, så det indbyder ikke til ophold.

I zone 3 forhindrer cykelsti og højdeforskellen i terrænet et egentligt ophold. Området benyttes mest til gennemkørsel af cyklister og indgang til haveforeningerne.

Fodgængere på det skrånende terræn ved vejen (zone 4)

I zone 4 har græsrabatterne også skrånende terræn, men der er en del Københavnerbænke opstillet på skråningerne. Disse bliver benyttet en del.

De brede græsrabatter i behørig afstand fra bilernes kørebaner giver en vigtig grøn visuel effekt – både set fra kørebanen og set fra boligerne, samtidig med at den dæmper bilstøjen. Stierne langs Lersø Parkallé benyttes f.eks. til at gå tur med barnevognen, løbetræning, lufte hund eller til at gå til og fra arbejde i snak med kollegaer.

Lersø Parkallé er i sig selv en forbindelse og indgår i et større system af cykelstier. Der er cykelstier i eget tracé, der i den nordlige ende bugter sig på romantisk vis mellem de høje allétræer på hver side af cykelstien ved beboelsesejendommene.

Biodiversitet

- 1, 2 & 3** I zone 1-3 er de ældste træer almindelig ask, bævresp, platan, ahorn, spidsløn og fuglekirsebær. I løbet af årene er træerne blevet fornyet overvejende med nye fuglekirsebær og spidsløn. De andre sorter er ikke i samme udstrækning blevet fornyet, men til gengæld er der tilføjet ask, sølvløv og robinie.

Nyanlagt Lersø Parkallé i 1949 ved Kolonihaveparken set mod nord.

På et foto fra 1949 ser træerne i zone 2 og 3 ud til at være nyplantede, dvs. de er nu ca. 75 år gamle, og deres højde er op til 15-20 m. høje. I zone 1 går nogle af træerne op over de 15 meter høje tage og er nogle steder over 25 m. høje.

- 4** I Zone 4 (Nørrebro-siden) blev der i 2007 plantet 45 nye træer, platan, sølvløv, rød hestekastanje, kirsebærkornel, manna ask, fyldblomstret fuglekirsebær, oktoberkirsebær, hæg og ungarsk eg.

Alle træerne langs Lersø Parkallé er udpeget til ikoniske træer. Der er som sådan ikke buskadser, og bundvegetationen er mest slået græs, der ikke befordrer biodiversitet, men parkalléen har en vigtig funktion som biologisk korridor i og med at mange af alléens træer er store og gamle. Ask og ahorntræerne anses for værende hjemmehørende arter, de øvrige vides ikke.

Lersø Parkallé er at betragte som en spredningskorridor, som sammen med Bispebjerg Parkallé skaber forbindelse fra Fælledparken, via Lersøparken til Utterslev Mose, dog med enkelte afbrydelser i forløbet. Fra Lersø Parkallé er der også grønne forgreninger som strækker sig eksempelvis til en tæt række af høje træer langs S-togsbanen bag ved AAB afd. 37's etageblokke og også via det nyanlagte klimatilpasningsprojekt i Lundehusparken, og herfra både ned langs Ramløsevej og ned langs Børnehuset Emdrup/Søgård til Strødamvej med høje hække og træer hele vejen.

Området er driftet af Teknik- og Miljøforvaltningen. Indtil 2023 blev græsset klippet tæt i alle zoner. I zone 1 ved AAB afd. 37 er kommunen holdt op med at slå græsset op til skellet ved AAB afd. 37's matrikel, hvilket har givet anledning til uoverensstemmelser og opsætning af hegn i skel. Det kan desværre føre til at udsynet til de åbne grønne områder afskæres. Det bør fjernes af kommunen, der ifølge skødet bestemmer over anlægget på den private matrikel.

Opsummering og potentialer

Alléens grønne bæltter er forholdsvis smalle og placeret langs med vejen, derfor er det rekreative potentiale noget begrænset. Dog ville bænke og borde få flere folk til at opholde sig der. Dele af de grønne bæltter er ikke kommunale og behæftet med servitutter. Dette komplicerer formålet med at anvende området som et offentlig grønt område. I zone 4 (Nørrebro siden) har Nørrebro Lokaludvalg et ønske om at skabe flere grønne og rekreative oplevelser på Lersø Parkallé og indskrænke vejarealet.

I forhold til kulturarven er det vigtigt at holde fast i de åbne kig. Herudover skal der være opmærksomhed på, at man ikke omdanner de grønne områder langs vejen til eksempelvis parkeringspladser. Dette er blevet forhindret gennem servitutter,

men disse kan jo ophæves af kommunen. Idéen med parkalléer er et vigtigt landskabeligt element i den tidligere byplanlægning, og det skal vi holde fast i.

Truslerne set i et biodiversitets perspektiv er, at græsrabatter overgår til befæstede arealer, og at store gamle træer fældes, hvis de bliver gamle eller syge. Omlægning af græsrabatterne til mere vild flora er også et stort potentiale for at skabe mere biodiversitet. Højt græs og flere urter og vilde blomster vil tiltrække insekter. I 70-75 år er disse rabatter blevet klippet helt ned, så det vil tage tid at etablere. På nuværende tidspunkt har Lersø Parkallé en kæmpe værdi som spredningskorridor men en moderat værdi rent biodiversitetsmæssigt.

Bispebjerg Parkallé

Et historisk parkstrøg der leder til Utterslev Mose

6

Geografisk placering og størrelse

Området strækker sig mellem Rådvalsvej og Tuborgvej. Parkområdet ligger som er en bred midteradskillelse mellem de to kørebaner på denne 700 meter lange vej. Området er betegnet som vejareal og er 31.098 m².

Bispebjerg Parkallé er et grønt strøg, som en stærk modvægt til de store gennemgående veje. Her er både lys og skygge fra træerne. Der er trods det umiddelbare lidt ensartede indtryk, med de mange store lindetræer, alligevel indbygget en forfriskende variation, som også har åbninger til den fine varierede arkitektur lige rundt om.

Det historiske blik

I 1919 godkendte Københavns magistrat en samlet gadeplan for hele kvarteret, herunder Bispebjerg Parkallé. Hvor Lersø Parkallé har sine grønne områder ude i siderne, så er det grønne på Bispebjerg Parkallé koncentreret i midten. Men ideen med parkalléerne udspringer af samme tanker og planlægning. For yderligere information, se under afsnittet om Lersø Parkallé.

Der er flere bunkers i området fra 2. Verdenskrig, og de bidrager med fortællingen om krig og overlevelse under angreb. Bunkers er netop vedligeholdt med nye lemme til nedgangene.

Der lå engang et gartneri, som senere er blevet omdannet til bebyggelsen Kantorparken. I et af de midterste gårdanlæg i

Kantorparken findes i dag nogle få allétræer der kan knyttes tilbage til gartneriets tid.

Zoneinddeling.

Bispebjerg Parkallé inddeles i 6 zoner.

Zone 1: Parkområdet mellem Rådvalsvej og Frederiksborgvej. Midt i området ligger et stort bunkeranlæg, som er beplantet med stort gammelt mirabelletræ. Foran dette brede træ står skulptur af en grågås. Der er ingen hæk omkring dette område. Græsset er i højere grad uslået, end i zone 5 og 6. Området her opleves ikke som et grønt rum, man kan være i, men snarere som en del af vejen.

Zone 2: Kantzone er en 9 meter bred græsplæne mellem Frederiksborgvej og 2,1 meter høj tjørnehæk mod legeplads. Langs med denne hæk går en ikke vedligeholdt flise-sti, hvis formål er uklart. For få år siden var her bænke og blomsterbede.

Zone 3: En 7 meter bred græsribat på begge sider af boldbaner og legepladsområde på langs af parkområdet ud mod kørebaner.

INFOBOKS

Der er ingen lokalplan i området.

Zone 1 hører under sø-beskyttelseslinjen.

Allébeplantningen på Bispebjerg Parkallé er udpeget som ikoniske træer.

Zone 4: Asfaltbelagt plads i hele bredden (30meter). Her er på langs af området en lille boldbane med 2 mål og trådnetafskærmning bag målene til at stoppe boldene. Hen mod legepladsen er placeret en basket bane. Ude i den ene side er der plads til skateraktivitet. Tjørnehæk ind mod legepladsen.

Zone 5: Legeplads (Elefantlegepladsen) omkranset af lav tjørnehæk på alle sider og gitterlåge i hver side. Græs og i midten plads med fint grus, hvor der er 2 ruchebaner og 2 gynger til mindre børn. Legehus, balancebomme mv. Her er 2 faste voksenborde med 4 bænke. Endvidere er der et soppebassin 17x15m i bredde og med asfaltbund, hele vejen rundt kantet af 180 cm bred flise belægning.

Zone 6: Resten af parkområdet hen mod Tuborgvej er en stor græsplæne i hele områdets bredde mellem kørerbanerne på hver side af parkstrøget, lige fra zone 5 til Tuborgvej.

Rekreative værdier

Zonerne er forskellige og dermed er brugerne også. Samlet set, så er der en rimelig stor brug af området. Særligt i weekender er brugstrykket på legepladsen stort, den bruges dog på hverdage af lokale børnehaver.

Zone 1 har bænke ud mod Frederiksborgvej og tilsvarende bænke i modsatte ende ud mod Rådvalsvej. Disse bruges jævnligt. Foran de to bænke er et grusområde uden planlagt bevoksning og med en stensætning bag de to bænke ind mod parkområdet. Udsigten til mosen er dog ikke mulig her på grund af mosens kraftige opvækst af krat.

Zone 2 bruges som passage over græsset for at komme hurtigt til stoppested.

Zone 3 bruges primært af hundeluffere

Zone 4: bruges sjældent af skatere og boldspillere

Zone 5 fungerer som legeplads, dog benyttes soppebassin ikke mere.

Zone 6 rummer stier på tværs af området, som er gode genveje for gående og cyklister.

De fleste zoner ligger åbent ud til vejbanerne, hvor zone 5 (legepladsen) er indhegnet med hæk og gitterlåger og zone 4 er omgivet af hæk.

Der er cykelstier på Frederiksborgvej men altså ikke langs med Bispebjerg Parkallé. Der er kun lille cykeltrafik.

Biodiversitet

Der er i alt 101 store dejlige lindetræer i siderne af parkstrøget. De er både som gruppe og som enkelttræer erklæret ikoniske.

4&5 Zone 4 og 5: På stykket ud for boldbaner og legeplads mod nord har tjørne udviklet sig til fuldvoksne træer (20cm. diameter), som fletter sig sammen med lindetræerne og bliver en ganske tæt bevoksning. Her er også enkelte hyld, snebær og taks. Midt på plænen efter det tomme soppebassin er der en gruppe sommerfuglebuske. Den lave tjørnehæk har selvsåede ahorn, lind, rose, elm, skovranke mv.

5&6 I den klippede plæne (zone 5 og 6) ses stor gruppe hvidkløver, stor gruppe brunelle, enkelte bredbladet vejbred, lancetbladet vejbred, rødkløver. Bellis i et mindre klippet område febernellikero, skvalderkål, brændenælde, røllike, et par svampearter, hyrdetaske, viol, stinkende storkenæb, rank vejsennep m.fl.

I zone 6 hen mod Tuborgvej ligger 4 bunkers-høje. To bunkers har (sandsynligt) plantede kællingetand – her ses også blade af vild pastinak og enkelte blomster. De vil brede sig her, hvis de ikke bekæmpes.

1 I zone 1 er området præget af en lidt anden drift med flere uklippede græsflader. Området er mere mørkt på grund af de nærliggende etageboliger. Der er mindre variation i bundvegetationen. Mange rølliker, bredbladet vejbred, febernellikero. I lyset på højen med gåsen et par lancetbladede vejbred i god trivsel. Forfaldet i det gamle mirabeltræ får lov at udfolde sig med knækkede grene og vild kroget vækst. Der er tykt blødt førne lag på jorden og mange svampe, både på jorden og i træet. Døde grene på jorden og kvasbunke. For biodiversiteten er det værdifuldt og et spændende særsyn. Zonen er om foråret markant

med en overdådig blomstring med hvide mirabelle blomster som baggrund for den store figur af en grågås.

Der er mange hjemmehørende planter som står på spring til at brede sig ved mindre intensiv græsslåning. I hele området er der omkring 100 voksne træer af småbladet lind. Denne art kan dateres til ældre lindetid, 7.000-3.900 f.kr. I lindetræernes blomstringstid er der en sværm af honningbier. Mirabel har sin oprindelse i SØ Europa og Asien, men er brugt herhjemme siden midten af 1800-tallet. Den har en blomstring før linden, og er altså med til at skabe en forlænget fødeperiode for insekterne i området. Hækkene er sandsynligvis engriflet hvidtjørn (ikke hjemmehørende), som har en kort blomstring. Mange andre planter i området står på spring til at brede sig ved mindre intensiv græsslåning, og kan også danne fødegrundlag for en række insekter.

3 Området vil helt oplagt kunne udvikles som spredningskorridor mellem de tilstødende veje med grønne fortove og tiltagende naturprægede haver. Spredningskorridorer langs boldbaner og legeplads kan udvikles i zone 3. Den er på den nordlige del afskærmet fra kørebanen med en række kampesten, som skåner mod bilkørsel. Tilsvarende foreslås på sydsiden.

Der burde kunne skabes biologisk spredningsvej fra den nærliggende Utterslev Mose, det vil dog kræve flora/fauna passage over Rådvadvej og Frederiksborgvej og lidt omlægning, blandt andet af gruspladsen ud mod Rådvalsvej.

Området driftes af Teknik- og Miljøforvaltningen. Hækken har fået lov at vokse op til voksne træer. Selv de klippede hække med selvsåede løvtræer er gode for biodiversiteten. Under og omkring lindetræ grupper i zone 6 er der uklippet græs. Her kommer svampe, og fuglene finder ivrigt insekter.

Opsummering og potentialer

Økonomiforvaltningen bestilte i 2018 en undersøgelse ved navn "Ny screening af byggemuligheder på kommunalt ejede arealer". Denne undersøgelse udpegede 64 kommunale overvejende grønne områder eller idrætsområder, der blev vurderet til at kunne inddrages til byudvikling, "hvis der er politisk villighed hertil, også hvor der kræves lovændringer, f.eks. anlægslov."

De grønne områder var i en tidligere screening blevet sorteret fra, "da disse anses som kommunale tilbud til byens borgere". Men Bispebjerg Parkallé fremgår altså af bruttolisten i denne screening.

Bispebjerg Parkallé har stor oplevelsesværdi og værdi for områdets beboere, sammenhæng med andre grønne strøg samt mulighed for styrket bynatur med større biodiversitet. Sammenhængen fra Utterslev Mose til de nærliggende mindre grønne pletter i boligområderne kan styrkes gennem Bispebjerg Parkallé.

Zonerne har hver sin funktion og tilsammen udgør de faktisk et alsidigt hele med stor rekreativ værdi. Der er dog stadig potentiale for flere rekreative oplevelser.

De to bunkers kan bruges til foreningsaktiviteter og boldbanen kunne med fordel bruges mere.

Samlet set vurderes biodiversiteten til at være god, med potentiale for mere. Området med det bastante soppebassin, som ikke bruges, kunne omtænkes – måske til noget attraktivt og udfordrende for de lidt større børn – eller mindre udgiftkrævende fyldes med egnet næringsfattig jord og tilplantes med lyskrævende insektvenlige planter.

De grønne græsklædte bræmmer på begge sider ud mod kørebanen er stort set sammenhængende hele vejen fra Frederiksborgvej til Tuborgvej. Det ville være attraktivt med vilde blomster hele vejen og i område 1 ud mod Frederiksborgvej. Der bør også være plads til et par vandhuller i det store område og måske et busket for at opnå mere dyreliv.

Jeppes Allé

Geografisk placering og størrelse

Jeppes Allé ligger nord for Grundtvigs Kirke fra Bispebjergvej til Bispebjerg Parkallé.

På begge sider er der dobbelttrettet smal vej med parkering, fortov og bebyggelse – dels 2 etages andelsboliger nærmest Bispebjergvej, dels villaer resten af vejen.

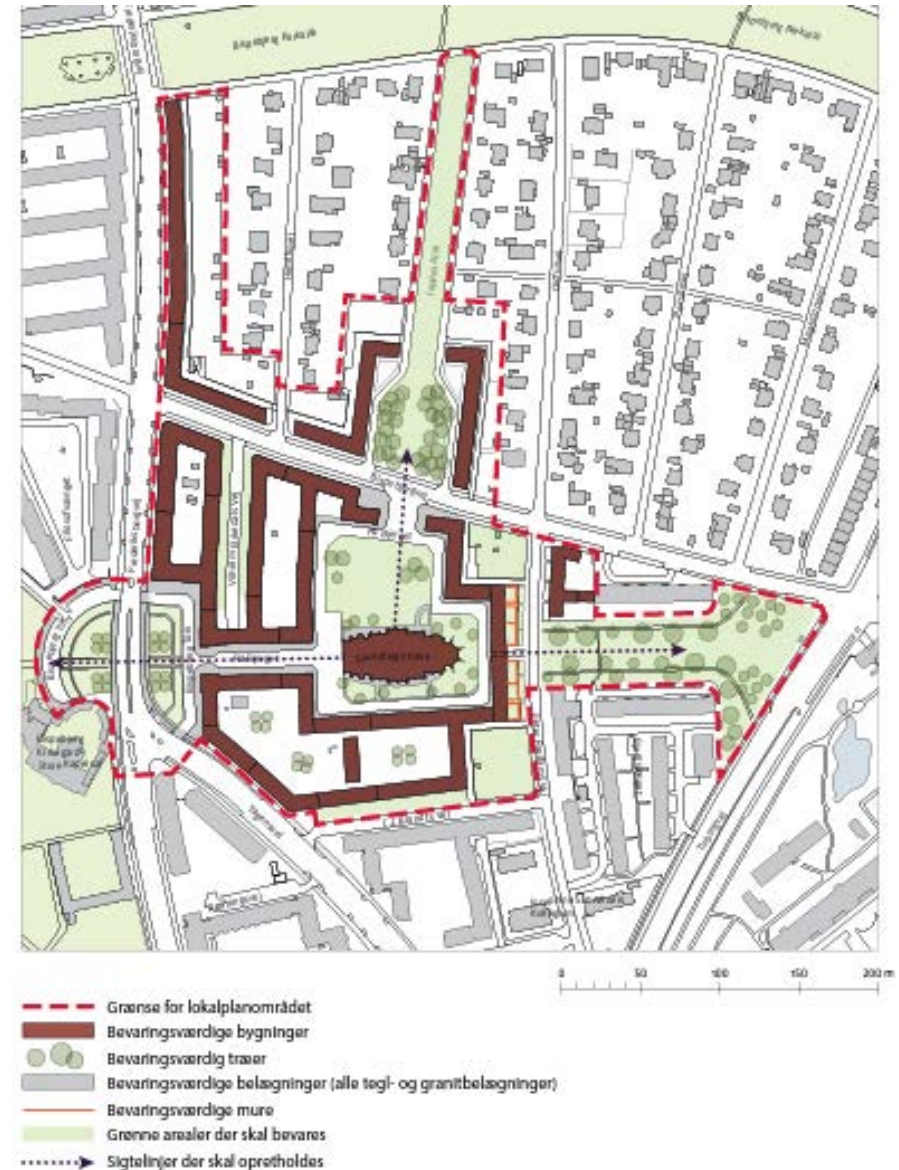
Hele området er indrammet af lav tjørnehæk. Parkstrøget har form efter omgivende bebyggelse. Størrelsen uden kørebanerne er 4.659 m² og det er angivet som et vejareal.

Jeppes Allé er en del af den bevarende lokalplan "På Bjerget" fra år 2014. Formålet med denne lokalplan er at sikre, at den arkitektonisk og kulturhistorisk bevaringsværdige bebyggelse omkring Grundtvigs Kirke, På Bjerget, bevares, renoveres og ombygges med udgangspunkt i bebyggelsens egenart. I planen er både de grønne områder og træerne i Jeppes Allé og Jensen Klints Plads også udpeget som bevaringsværdige, se kortet til højre.

Det historiske blik

Da Københavns Kommune overtog dette landbrugsområde, blev der lagt store planer, hvor Bispebjerg Kirkegård og Bispebjerg Hospital blev projekteret og bygget. Grundtvigs kirke blev færdigbygget i år 1940.

Et af de byplanmæssige træk, som der var enighed om, var at alt byggeri i kirkens omgivelser skulle respektere kirkebyggeriet i gule

sten. Desuden blev der planlagt et monumentalt landskabeligt strøg i en korsform og hvor Grundtvigs Kirke skulle ligge i korsets midte. Både de gule sten og korsformen er let at aflæse den dag i dag.

Korsets lange ben eller base er den akse, der udgøres af Bispebjerg Kirkegårds Poppelallé, som fortaber sig mod vest ud mod Utterslev Mose. Den nordlige korsarm er det grønne område ved Jeppes Allé, der fortaber sig via det grønne område ved Kantorparken og videre ud mod kommunegrænsen.

Den sydlige korsarm er det grønne område kaldet Grønningen, der både løber gennem Bispeparken og videre mod syd, og ender i den skole, der dengang blev kaldt Grundtvigs Skole. Navnet var ingen tilfældighed, selvom skolen efterfølgende har skiftet navn til Tagensbo Skole. Jensen Klints Plads er den øverste østlige del af korset.

De planlagte monumentalakser er landskabelige byarkitektoniske træk, som er let aflæselige den dag i dag, og stadig præger lokalområdets vejforløb og fordelingen af grønne områder.

Jeppes Allé er således en af fire sigtelinjer mod Grundtvigs Kirke. Sigtelinjen fra Kirken gennem Jeppes Allé, går videre gennem Bispebjerg Parkallé (hvor der ikke er træer i sigtelinjen), over Kantorparkens græsplæne og ender faktisk i en Lindeallé i Emdrupparken.

Den oplevede sammenhæng mellem de grønne landskabelige strøg er vigtig for bydelen. Dette anlæg er storslået og fortjener at betegnes som park og ikke vejareal.

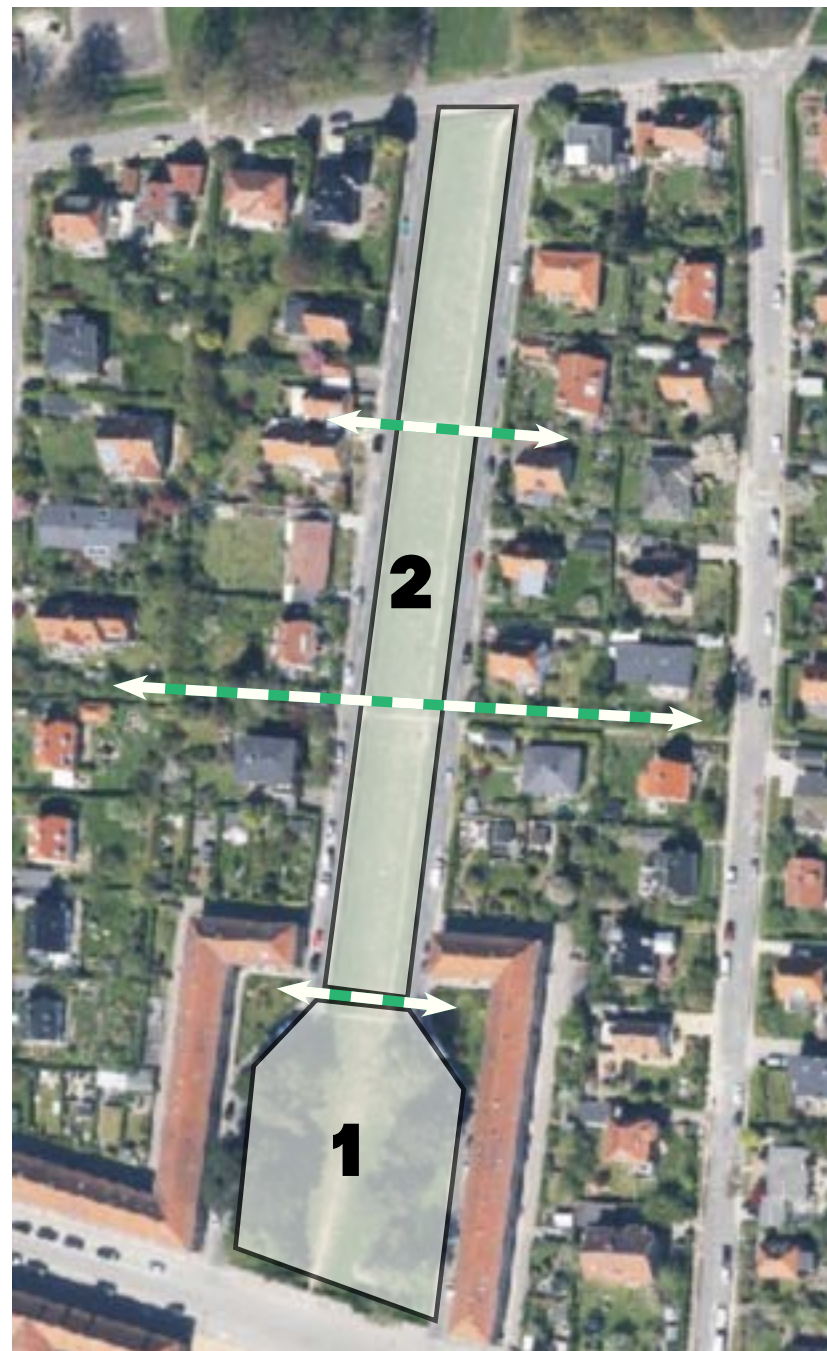

Zoneinddeling

Jeppes Allé synes tydeligt opdelt i 2 zoner:

Zone 1: Er det brede område med store træer nærmest Grundtvigs Kirke. Træerne her er udpeget som bevaringsværdige i den bevarende lokalplan.

Zone 2: Er fortsættelsen herfra kun med græsplæne ned til Bispebjerg Parkallé.

Rekreative værdier

Den væsentligste brug og oprindelige plan er den visuelle oplevelse af sigtelinjen til kirken. Generelt fungerer det som et grønt kik til det fine byrum for beboerne i området og for passerende trafikanter.

Området er udlagt til fritløbs-område for hunde og deres ejere. Det bruges spredt over hele dagen, men massivt om aftenen med op til 30 ad gangen, hvor det nærmere er et hunde-træf. Enkelte bruger området til solbadning.

Der går 3 smalle stier på tværs af området. Den ene fortsætter ad sti i begge retninger med levende hegn ind mellem husene som genvej mellem Holberg-vejene. Brugen er således formet dynamisk af borgerne selv.

Biodiversitet

1 Zone 1 rummer 7 store østrigsk fyr, 8 store vortebirk, 1 stor ædelgran, en lille gran, 12 taks. De store træer er meget markante, og lader udsynet op mod kirken være åbent, idet pladsen udvider sig her. Taks-buskene er meget tætte i underplantningen. Her spirer selvsåede brombær, mahonie, mængder af skovranke desuden ses dunet gedebled, lancetbladet vejbred, vejpileurt, fuglekirsebær viol og byg.

2 Zone 2 rummer en tjørnehæk, hvor følgende forekommer: taks, mahonie, ahorn, rose, liguster, ask, kristtorn, hyld, navr, guldrøgn, valnød, humle, agersnerle, skovranke, padderok, blomme), løgkarse, skovlatyrus (haveform).

I græsset er der iblandet brunelle, rank vejsennep, bredbladet vejbred, hvidkløver. Hækken er sandsynligvis engriflet hvidtjørn, som ikke anses for hjemmehørende.

Hjemmehørende arter er begrænsede, her er flere havearter, end i Bispebjerg Parkallé. Der er bedre forhold til selvsåning fordi område 1 har sammenhængende udlåst græs under de store træer.

Der er ofte store kragefugle i trækronerne, men ellers er viden om dyrelivet begrænset.

Der er ekstensiv drift under de store træer. Her ligger lidt af en fældet birkestamme, som er begyndt at henfalde. Teknik- og Miljøforvaltningen drifter området.

Opsummering og potentialer

Samlet set vurderes biodiversiteten til at være middel på nuværende tidspunkt. Hvis der ønskes plads til mere vild natur i området, ville det kunne gøres ved at man holdt græsset slået midt på i en bredde, så hundenes ejere kunne gå der. Hundene ville så som de plejer løbe rundt overalt. En lidt vild rabat giver også hunden langt større sanse-oplevelser. Uden at hindre sigtelinjefunktionen kunne der godt være bede med vilde blomstrende planter.

Der er potentiale for spredningskorridor til nærliggende haver. I en enkelt forhave er man gået all in med vilde planter, som kan sprede sig til parkstrøget her, men den tætslåede plæne vil ikke levne det chancer for at klare sig. De fleste variationer findes i eller under hækken

Jensens Klints Plads

Geografisk placering og størrelse

Jensen Klints Plads er på 7.886 m². Den ligger matrikelmæssigt i Utterslev kvarter, og er et offentligt fællesareal, som ejes af Københavns Kommune. Pladsen ligger helt ud til Bispebjergvej og Tuborgvej. På den anden side af Tuborgvej ligger en nordlig indgang til Bispebjerg Hospital.

Det historiske blik

Jensen Klints Plads er opkaldt efter Peder Vilhelm Jensen Klint, som var den arkitekt, der skabte Grundtvigs Kirke. Grundtvigs Kirken, sigtelinjerne og de omkringliggende bebyggelser kaldet "På Bjerget" er et samlet hele og et udtryk for en storstilet byplanlægning. En mere udførlig beskrivelse findes under afsnittet om Jeppes Allé.

Jensen Klints Plads fungerer som sigtelinje til kirken. Peter Rørdamsvej løber mellem parken og ejendomsanlægget omkring Grundtvigs Kirke, men vejen kan ikke ses fra parken. Både pladsens nordside og sydside rummer bevaringsværdige etageejendomme, der dog visuelt afskærmes fra parken af en meget tæt bevoksning.

Mod syd finder man bag store træer Bjergvænget 1-25, der rummer to-rums ældreboliger. Mod nord ligger dels på adressen Bispebjergvej 41-51 et socialpsykiatrisk botilbud med 32 såkaldt skæve boliger, der også hedder Bjergvænget.

På hjørnet af Bispebjergvej og Peter Rørdams Vej ligger Skuespillerforeningens Hus, som er en køn ældre bygning opført i 1926/27, som rummer 15 lejligheder af forskellig indretning og størrelse. Nord for Bjergvænget løber Bispebjergvej tæt forbi parkens nordøstlige del.

Kulturarven er intakt og et ganske dominerende storslået element. Dog er det svært at se Grundtvigs Kirken fra Tuborgvej, både på grund af busskurets placering og trækroneerne.

Sigtelinjen set fra græsplænen

INFOBOKS

Området er en del af lokalplan "517 På Bjerget" (bevarende lokalplan), som er markeret med rød stiplede linie på kortskitsen.

Området indgår også i klimatilpasningen, og skal derfor på sigt kunne rumme et forsinkelsesbassin.

Zoneinddeling

Området er stort set ensartet i sit udtryk. Pladsen kan beskrives, som pileformet med spidsen pegende mod øst, og kan opdeles i to zoner.

Zone 1: Den vestlige del, pilens skaft, som udgøres af det lange smalle stræk fra kirken med gangstier i siden. Her er der et betydeligt terrænspring, som giver en visuel dybde i blikket op mod en nærmest middelalderligt udseende trappe, der giver adgang til området omkring Grundtvigs Kirke, og som ligger på den anden side af Peter Rørdams Vej.

Zone 2: Den brede del nede mod Tuborgvej, "spydspidsen" på pilen (se kortet). Her er parken på begge sider omgivet af store veje, og her er området fladt.

Kik mod Tuborgvej

Rekreative værdier

Området bruges meget lidt til ophold, selvom det er meget let at komme til. Det fungerer snarere som en visuel indramning til Grundtvigs Kirke.

Både zone 1 og 2 fremstår ofte tomme for mennesker. Hvis man ville nyde solen, er der fortrinsvis skygge i zone 1 på grund af de store træer, og i zone 2 er der betydelige støjgener fra vejene. Parken rummer ingen legefaciliteter.

Der er tre bænke i parken, og de står alle i skygge under høje træer. Parken bruges således primært af hundeluftere. Selv om parken ikke har den store brugsfunktion, så giver den en vigtig grøn oplevelse for de mange forbigående på den trafikerede vej, Tuborgvej.

Der er gangstier i hver side af den smalle del af området fra kirken og ned mod Tuborgvej. I zone 2 bøjer de to stier ud mod siderne. Der er således ikke stier i den midterste del af zone 2. Man fornemmer klart, at indretningen er planlagt ud fra et kulturhistorisk mål og ikke ud fra et rekreativt og brugsmæssigt synspunkt.

Biodiversitet

Området indeholder både store træer, buskads og en bund af græs.

- 1 Zone 1 domineres af meget høje og imponerende træer, som udgør en slags allé. Ud over alléen er pladsen primært græsbelagt. Der er forårs løgplanter i plænen.
- 2 Zone 2 rummer to lunde med birketræer, men er i øvrigt mest græsbelagt.

I zone 1 domineres parken af gigantiske egetræer. To af de største af disse er såkaldt frynseeg (tyrkisk eg). Der er tæt bevoksning i parkens kant, så man stort set ikke kan se de omkringliggende ejendomme. Denne bevoksning består fortrinsvis af stedsegrønne nåletræer/taks. Det er fortrinsvist hjemmehørende arter.

Både allébeplantningen og de enkeltstående træer er udpeget som bevaringsværdige træer i den bevarende lokalplan i området. I formålet for lokalplanen står følgende: "Områdets oprindelige grønne struktur og bevaringsværdige beplantning skal respekteres og områderne udvikles, så de kan give funktionelle, varierede, oplevelsesrige og trygge muligheder for adgang, ophold og rekreation".

Parken kan ses som en spredningskorridor med kirkens grønne arealer, Bispebjerg Torv og Utterslev Mose på den ene side, og Bispebjerg Hospital og Lersøparken på den anden side. Faunaen er ukendt, men bør kunne fungere som spredningskorridor for flyvende fauna og luftspredt flora.

Området driftes som park. Græsset klippes kort det meste af tiden. Træerne beskæres ikke meget, så krattet står tæt. Der plantes nye træer, hvor gamle er faldet.

Opsummering og potentialer

I og med at parken er omfattet af en bevarende lokalplan, er den allerede beskyttet mod uforvarende byggeplaner. Den største trussel er nok, at man i ønsket om bevaring af det landskabelige, glemmer mulighederne for samtidig at skabe både mere biodiversitet og flere opholdsmuligheder, uden at gå på kompromis.

Rekreativt er der meget tilbage at ønske for denne park. Den kan gøres mere brugervenlig, herunder tænke i legefaciliteter og flere siddepladser. Herudover kunne en lav beplantning ud mod Tuborgvej skabe en ramme, som måske ville invitere til mere ophold på plænen og uden at gå på kompromis med sigtelinjen. En stor barriere for mere ophold er dog støjen fra Tuborgvej, støjen falder dog markant allerede 30 meter fra Tuborgvej

Biodiversiteten må vurderes som moderat. Dog kunne man sagtens vælge at nøjes med 2 årlige slåninger af græsset og iblande hjemmehørende blomster, og dermed fremme biodiversiteten, samtidig med at funktionen med sigtelinjer bevares.

Bispebjerg Kirkegård

Geografisk placering og størrelse

Kirkegården rummer et areal på 436.391 m². Bispebjerg Kirkegård er på den ene side omkranset af et eftertragtet villaområde med forholdsvis homogen befolkningsgruppe, på den anden side en række boligforeninger med små lejligheder og etnisk sammensatte beboergrupper. Herudover grænser kirkegården ned til mosen.

Det historiske blik

Kirkegården er anlagt i år 1903 af arkitekt Hans Jørgen Holm og landskabsgartner Edvard Glæsel og er Københavns mest benyttede gravplads.

Kirkegårdens historie hænger sammen med kremeringen. Fra 1908 har der været krematorie på kirkegården, og Bispebjerg Kirkegård rummer den første urnefællesgrav, senere udvidet med en ny og større urnefællesgrav. Derudover rummer kirkegården landets største askefællesgrav og mere end et dusin særafdelinger. Til kirkegården hører et krematorium fra 2003, Søndre Kapel og Nordre Kapel og et kolumbarium (urnehal).

Birpebjerg Kirkegård har mange særlige begravelsesområder dedikeret til særlige religioner, børnegravområder, soldatergrave, svensk gravområde mv. Der er også et religions- og symbolfrit område, særligt for ateister.

Kirkegården er et flot anlæg med klare hovedlinjer. Den er stor og den almindelige bruger kender kun hovedstisystemer, særligt de

store alléer. Den er zoneret i eng-, skov-, have- og lundområder og der er mange kaldenavne på veje og alléer. Bedst kendt er Poppelalléen og Kirsebæralléen, der er dog ingen skiltning med disse navne på kirkegården. Kirsebæralléen blev i 2018 udpeget som ikoniske og bevaringsværdige træer.

INFOBOKS

Der er udarbejdet en udviklingsplan i 2015 – 2065, der ses ikke indarbejdet revisionsintervaller. I Udviklingsplanen er nævnt 4 strategiske retninger:

- Åbn kirkegården op og inviter omverden indenfor
- Udnyt kirkegårdens overskudsarealer til rekreative formål
- Genetablér strukturer, identitet og særpræg på kirkegården
- Skab større kendskab til kirkegårdens ressourcer og attraktioner

En mindre bræmme langs Rådvalsvej er omfattet af sø-beskyttelseslinien

<https://kbhkort.kk.dk/spatialmap>

Placering af kommende skybrudsprojekt

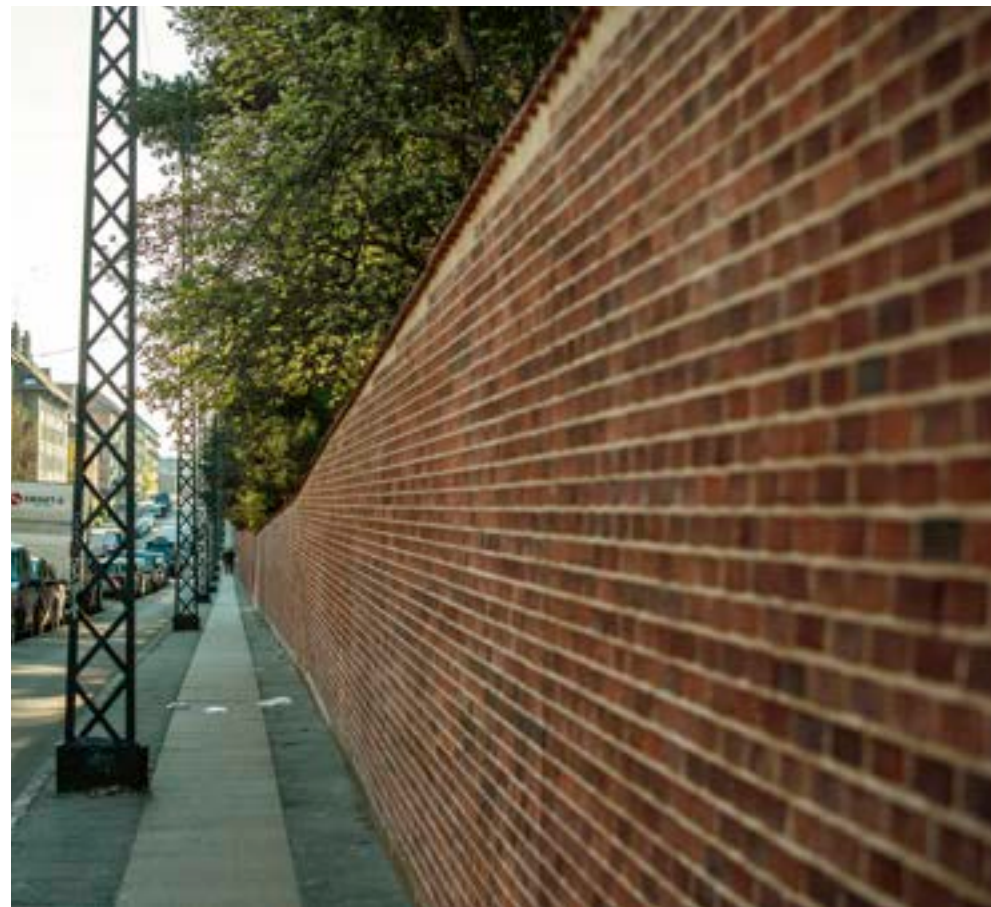
<https://planer.kk.dk/spildevandsplan-2018/projekter/klimatilpasning-af-kloakken/buen-paa-bispebjerg-kirkegaard-bir30/>

ref:

Når Kirsebæralleen blomstrer om foråret, er det en turistmagnet. Beklageligvis går Kirsebæralleen lige ud til det eneste kapel, der er aktivt med begravelser/bisættelser og det giver konflikter mellem de to gæstetyper.

Poppelalléen fra Bispebjerg Torv til Rådvalsvej, er en af de fire sigtelinier fra Grundtvigs Kirken. Sigtelinjen fortsætter faktisk helt ud til Tingbjerg på den anden side af mosen.

Muren langs Frederiksborgvej

På grund af den danske lovgivning om at landets kirkegårde skal være aflåst, er den omgivet af mur og hegn hele vejen rundt. Kirkegårdsmuren langs Frederiksborgvej og Skoleholdervej er et arkitektonisk mesterværk og et pejlemærke. Den er både flot, markant, nødvendig, men skaber også en barriere.

Sigtelinjen i Poppelalléen

Zoneinddeling

På kortet er indtegnet 6 specifikke områder:

Zone 1 er urnefællesgrav i den nordlige ende

Zone 2 er lunden med vildt græs og mindre træer

Zone 3 er urnegrave med flade sten i græs i den nordøstlige del af kirkegården

Zone 4 er et stort område omkring hovedindgangen hvor gravene ligger tæt

Zone 5 er ligeledes et område hvor gravene ligger tæt

Zone 6 er et område med urnegravsteder og højt græs mere naturpræget

For de øvrige områder på kirkegården gælder at de er præget af store gamle træer som en naturpræget park.

Rekreative værdier

Kirkegården er offentlig tilgængelig i tidsrummet 7-19 i vinterhalvåret og 7-22 i sommerhalvåret, hvor særligt nabolands beboere bruger området til gåture og motionsture.

I udviklingsplanen er det nævnt, at kirkegården kun bruges i meget begrænset omfang som mødested og til afslapning, picnics og andre sociale aktiviteter. Der er ikke udført tællinger, men udviklingsplanen anslår, at den primært benyttes af gravsteds kunder.

På en hverdag med godt vejr vil man dog opdage, at mange går tur i området med og uden barnevogn, og at disse besøgende fylder mere end gravstedsbesøgende. Især efter fyraften er der mange motionister på kirkegården.

For Kirsebærsalléen gælder, at den under blomstring, er blevet et kendt udflugtssted for både Københavnerne og turister.

Poppelalléen (sigteaksen) benyttes ganske flittigt af cyklister gennem hele året, som passage fra mosen til Bispebjerg Torv. I mindre omfang bruges kirkegården til motionsløb, gå tur osv.

Der er et offentligt toiletter på kirkegården, ved hovedindgangen og de to kapeller hvilket kan understøtte de rekreative funktioner.

Hovedstisystemet er asfalteret, den vigtigste stiforbindelse er Poppelalléen fra Rådvalsvej til Bispebjerg Torv. Der er meget få indgange til kirkegården, hvilket også har været italesat gennem en årrække.

Der er netop etableret en ekstra indgang fra Skoleholdervej, og derudover arbejdes der for endnu en åbning fra hjørnet af Skoleholdervej.

I sydsiden af kirkegården er der planlagt et skybrudsprojekt, hvor bassinerne placeres med respekt for de eksisterende grave og større træer, og der plantes en del ny beplantning som både bidrager til oplevelsesværdien og biodiversiteten på kirkegården.

Biodiversitet

Der findes ikke en samlet registrering af biodiversiteten på kirkegården, noget er dog kortlagt i forbindelse med skybrudsprojektet. Som udgangspunkt kan man sige, at kirkegården rummer en ekstrem diversitet i plantevalg. I forbindelse med skybrudsprojektet skal der genplantes flere steder, hvor der er fokus på at vælge hjemmehørende planter samt kulturhistoriske planter som understøtter kirkegårdens kulturelement.

Men selv om vi ikke har en komplet oversigt over beplantningen, så er der ingen tvivl om, at biodiversiteten er enorm på kirkegården. Kirkegårdens størrelse er i sig selv et kæmpe plus, som giver grobund for en stor diversitet. Herudover er der benyttet et væld af forskellige trætyper, buskadser og urter, og der er mange store, gamle træer bevaret.

Der er kendte bestande af brun- og dværgflager-mus på kirkegården. Alle flagermus er fredede og beskyttet af Artsfredningsbekendtgørelsen. Der er et behov for at varetage flagermusenes yngle- og rasteområder på kirkegården, og træer med hulheder må ikke fældes i perioden 1. november - 31. august.

Muren og det tætmaskede hegn sætter en begrænsning for dyrelivets færden til og fra kirkegården. Heldigvis er lågerne ved indgangene med større mellemrum mellem jernstængerne, så mindre dyr kan passere. Der findes ikke en egentlig oversigt, men det må formodes, at der både er ræve, pindsvin, fugle og insekter på kirkegården.

Kirkegården er en del af en vigtig spredningskorridor. Kirkegården går ned til Utterslev Mose, kun adskilt af Rådvalsvej, som dog har begrænset trafik.

Mod øst er kirkegården forbundet til Bispebjerg Torv, som er forholdsvis grøn. Videre fra torvet, er der forbindelse til artsfattige græsplæner foran kirken og videre til de øvrige sigtelinjer fra kirken.

Driften varetages af kirkegårdspersonalet i Teknik- og Miljøforvaltningen. Over en årrække har det været driftsmæssig praksis at trække kirkegårdsdriften ind omkring Poppelalléen og nord for kirkegårdens hovedakse. Der er derfor randområder som er "ude af drift" og hvor der er plads til at skabe mere natur. Særligt i vestsiden, ved Buen, etableres vilde arealer, som tages positivt imod af alle brugergrupper.

Opsummering og potentialer

Udviklingsplanen er langtrækkende og opremser en række potentialer for udvikling i forhold til det rekreative og biodiversitet. I Udviklingsplanen er nævnt muligheden for at oplyse cykelstier for at styrke brugen af kirkegården. Af hensyn til dyrelivet, og det faktum at kirkegården alligevel er lukket om natten, er dette dog ikke tilrådeligt. I udviklingsplanen er der foreslået at gøre Nordre Kapel aktivt til oprindeligt formål og indrette Søndre Kapel til betjening af den rekreative del af kirkegården, som infobod, cafe o. lign, og det er også her der er færrest grave.

En af indsatsområderne i udviklingsplanen er at omdanne de ekstensive zoner til rekreative zoner. Inventaret til rekreative zoner tænkes dog udført med respekt for stemningen på kirkegården. Dette kan klares delvis ved zoneringsen. En øget rekreativ brug vil også være afhængig af flere indgange. Indgangen fra hjørnet Skoleholdervej/Frederiksborgvej, som har været på tegnebrættet via Områdefornyelse Nordvest, vil være et kæmpe plus. Det er netop her, at der er den største trafik af mennesker findes, og hjørnet vender ned til et kvarter, som i den grad er underforsynet med det grønne.

Biodiversiteten på kirkegården vurderes til særdeles høj. Dette er både i kraft af kirkegårdens størrelse, variationen i floraen, zonedelingen og alderen på en del af træerne. En proces med vild kirkegård er i gang, og bør styrkes. Her kan randzonerne med fordel overgå til mere ekstensiv brug og mere natur. Herudover kan man som en del af skybrudsprojektet sikre, at de nyplantninger der sker, bliver mere i overensstemmelse med hjemmehørende arter. Dog bør der stadig på kirkegården være områder, hvor andre tematikker er i fokus – dufte – sol/skygge – vinterblomstrende træer osv. for at sikre en alsidig oplevelse, som kirkegården er kendt for. Den naturlige spredningskorridor er mod Upperslev Mose, og da der her er trådhegn vil spredning af mindre dyr være mulig.

BORGERMØDE: HVORDAN VÆRNER VI OM BYDELENS GRØNNE OMRÅDER?

Mandag d. 18. september kl. 17-19
Lundehusskolens aula, Lersø Parkallé 152

BYENS GRØNNE OMRÅDER ER UNDER PRES!

Hvordan kan vi fremtidssikre
biodiversiteten, det rekreative
og kulturarven som byens
grønne åndehuller byder på?

Danmarks Naturfredningsforening og Bispebjerg
Lokaludvalg inviterer til åbent borgermøde.
Tilmelding er ikke nødvendigt.

Bispebjerg
LOKALUDVALG

Danmarks
Naturfredningsforening

BORGERNES STEMME

I september 2023 blev der afholdt borgermøde på Lundehusskolen for at informere om Lokaludvalgets igangværende arbejde med nærværende rapport.

Til mødet var der oplæg fra professor Henrik Vejre om udviklingen af Københavns grønne områder over tid, efterfulgt af oplæg fra DN København om biodiversitet og processer for fredninger. Til slut fortalte Lokaludvalgets formand om det igangværende arbejde og hvilke områder, der fokuseres på.

Til borgermødet deltog cirka 40 borgere. Der var en fin debat og der var generelt stor opbakning til lokaludvalgets arbejde for fredninger af grønne områder. Der blev dog udtrykt bekymring for at frede nogle – set med "biodiversitetsøjne" – uinteressante områder i deres nuværende stand. Derfor blev der udtrykt ønske om, at der sammen med fredningen også lægges op til forbedringer af områderne, for at skabe mere kvalitet.

Flere forskellige kvaliteter blev nævnt på mødet – skabe mere diversitet for insekterne – sikre de blå forbindelser og rent vand i eksempelvis Utterslev Mose og genskabe Lersøskilden – give plads til mere ekstensive plejemetoder – give plads til dyrkningshaver for frivillige på græsplæner – flere bærbuske til at plukke af – etablere snoede stier for at skabe oplevelser – skabe grønne læringsrum/ udeskole for skolebørn osv.

Det blev ligeledes understreget, at den folkelige opbakning til sådanne projekter er vigtigt, en deltager gav en reference til

arbejdet i Sydhavnen hvor området ved Stejlepladsen har været i fokus for byudvikling.

Lokaludvalget præciserede, at vi går uden om de områder, hvor der er besluttet og planlagt skæve boliger. Regulativet for lokaludvalget er klart på dette område med følgende paragraf

"Lokaludvalgene må ikke på anden måde indgå i, facilitere, igangsætte eller anvende puljemidler på aktiviteter, som f.eks. projektforslag eller udviklingsplaner, der er i modstrid med beslutninger truffet i Borgerrepræsentationen, Økonomiudvalget eller de stående udvalg."

Det skabte frustration hos nogle deltagere, at lokaludvalget ikke kan arbejde for fredning af de områder, hvor der er planlagt andre byggeprojekter.

Ved afslutningen af borgermødet skrev en del af deltagerne sig på mailliste til yderligere information om igangværende arbejde.

SAMLET VURDERING OG POTENTIALER

Denne rapport gennemgår 9 forskellige grønne områder i Bispebjerg i forhold til biodiversitet, det rekreative og kulturhistorien, og hvert afsnit slutter af med bud på, hvordan der kan arbejdes for at gøre områderne endnu bedre.

Søborghus Rende er bydelens hemmelige perle, som byder på en stor grad af biodiversitet. Med bedre skiltning og punktvis åbning til bækken, gøres området bedre tilgængeligt for borgerne. Og så skal navnet ændres til Emdrup Bæk, så herlighedsværdien også fremgår af navnet.

KFUM parken/Emdrupparken er først og fremmest en idrætspark. Men randområderne har potentiale for mere biodiversitet.

Emdrupborgs Have emmer af historie, som dog ikke er let aflæseligt. Med bedre skiltning og genskabelse af enkelte elementer fra det gamle haveanlæg vil historien fremstå skarpere. På biodiversitetsfronten er der også potentialer for forbedring.

Søgårds Have er ligeledes et historisk område, som kunne trænge til bedre synliggørelse, mere biodiversitet og flere rekreative muligheder.

Lersø Parkallé er først og fremmest et landskabsarkitektonisk element. Den langstrakte form kan gøre det svært at skabe rekreative aktiviteter, men noget kan gøres. Og som korridor mellem andre grønne områder, har den stor betydning.

Bispebjerg Parkallé er ligeledes et landskabsarkitektonisk element som ligesom Lersø Parkallé forbinder store grønne områder.

Her er området bredere og inviterer mere til aktiviteter, og den scorer derfor allerede rimelig godt på det rekreative. Der er dog potentiale for mere biodiversitet, specielt i det tidligere soppebassin.

Jeppes Allé er en landskabsarkitektonisk sigtelinje til Grundtvigs Kirken. Midterområdet består af slået græs. Der er potentiale for mere biodiversitet i området uden at gå på kompromis med sigtelinjen. Lokalplanen bør dog forlænges ned til Emdrupvej, Nøkkerosevej og Søborghus Rende.

Jensen Klints Plads er ligeledes en sigtelinje til Grundtvigs Kirken og ligeledes med et midterparti med slået græs. Her er ligeledes potentiale for mere biodiversitet i området, uden at gå på kompromis med sigtelinjen. Ligeledes er der potentiale for flere rekreative faciliteter.

Bispebjerg Kirkegård er qua sin størrelse, alder på træerne og diversiteten i plantevalg en biologisk perle! Der skabes flere overskydende områder på kirkegården, som gerne må overgå til skovlignende og englignende områder eller anden ekstensiv pleje. Herudover er der også et potentiale for flere rekreative oplevelser, som bl.a. skabes gennem flere adgange til kirkegården. Plejeplanen 2015-2065 viser gode intentioner.

Sagt på en anden måde, er der følgende potentialer for udvikling:

I forhold til **kulturarven** – vil det være oplagt at sikre bedre skiltning, så den almindelige bruger forstår betydningen af sigtelinjerne til Grundtvigs Kirken, forstår den storslåede planlægning med parkalléer som var aldeles fremsynet, og fortæller historien om alléen der førte op til den gamle lystgård Emdrupgaard fra 1700-tallet. Ved at Søgårds Have og Emdrupborgs Have får deres gamle navne tilbage, vil man kunne forstå deres kulturhistoriske oprindelse. De i 1930'erne planlagte sigtelinje og grønne forbindelser bør bevares både af hensyn til biodiversiteten og kulturarven. Ved at ændre navnet fra Søborghus Rende til Emdrup Bæk, genskabes et historisk navn, samtidig med at vi viser, at det ikke blot er et kloakteknisk anlæg, men et vandelement som værdsættes.

I forhold til de **rekreative værdier** – så er et uforløst potentiale i især sigtelinjerne, som tydeligt er planlagt ud fra et landskabeligt og historisk perspektiv, og meget lidt set ud fra hvordan områderne kunne bruges. På Jensens Klints Plads ville en legeplads fremme brugen, andre steder handler det helt simpelt om flere bænke, eller flytte bænke hen i solsiden eller skabe plads til eksempelvis udeskoleinitiativer til gavn for skolebørn og frivillige. Og nogle gange er der brug for "nudging" for at folk for øjnene op for hvilken perle eksempelvis Søborghus Rende er! Det kan godt være svært at finde renden, hvis man ikke er kendt i området og derfor er skiltning eller åbning i beplantningen mod Søborghus Rende vigtigt – også selv om det ud fra et biologisk perspektiv er modstridende.

I forhold til **biodiversiteten** – så handler det meget om drift. Og heldigvis er forvaltningen fremme i skoene, og har med tiden omlagt flere områder fra brugsgræs til langt græs, eller ladet vildnis være vildnis osv. I flere af områderne ser vi dog et endnu større potentiale for at lade græsområder overgå til mere vild natur, lade

en gammel mør stamme eller kvasbunker ligge, hvor det ikke generer den daglige brug. Store gamle træer har særlig meget biodiversitet at byde på, og derfor skal vi også søge at fremme at gamle træer ikke ender som "risikotræer", som kommunen fælder. Hvor kirkegården og Søborghus Rende nok har mest biodiversitet at byde på, så har de øvrige områder et pænt stort potentiale for udvikling. Samlet set mener vi at alle de 9 områder har potentiale for at blive endnu bedre – på hver sin måde.

Opsummering

Til slut vil vi pointere, at disse overvejelser bygger på lokaludvalgets observationer gennem daglig brug, flere spørgeskemaundersøgelser om parkernes brug og de input som er fremkommet til borgermødet. Der vil være brug for en faglig vurdering af det enkelte område for at sikre den bedst mulige løsning.

Der er flere grunde til at vi peger på netop disse 9 områder:

- For det første så kan de være i fare for at forsvinde, hvis vi ikke holder fast.
- For det andet, så har alle disse grønne rum et stort potentiale for at blive forbedret, både i.f.t. det rekreative og biodiversiteten.
- Og for det tredje, så er alle 9 områder vigtige grønne korridorer, som binder byens grønne rum sammen. Og netop sammenbindingen er vigtig i.f.t. spredning af flora og fauna.

Det er lokaludvalgets håb, at nærværende rapport kan danne grundlag for, at DNs hovedbestyrelse indstiller disse grønne områder til fredning, og at man dermed indleder en aktiv fredningspolitik i København. På sigt bør der laves tilsvarende rapporter og indstillinger for de andre bydele i København, så vi arbejder hen imod at sikre hele byens grønne korridorer.

Lokaludvalget står til rådighed for uddybning af pointer i rapporten.

På vegne af Bispebjerg Lokaludvalg,
Alex Heick, Lokaludvalgsformand

Litteraturliste

Litteratur Emdrupborgs have

"Anlæg af Offentlig park i en del af Emdrupborgs Have m.m.". I: Københavns borgerrepræsentanternes forhandlinger, bd. 1942-43, 4. marts 1943, s. 1862-65

"Emdrup Søpark". I: Plads til Naturen Strategi for biologisk mangfoldighed i København, udarbejdet af Teknik- og Miljøforvaltningen, Københavns Kommune, 2011 (?), s. 90-91

"Udnyttelsen af Kommunens Areal mellem Lyngbyvej, Emdrupvej, Tuborgvej og Slangstrupbanen m. v.". I: Københavns borgerrepræsentanternes forhandlinger, bd. 1936-37, 14. maj 1936, s. 337-346 & bd. 1936-37, 2. juli 1936, s. 739-742

Biodiversitet i København, Strategi 2022-2050. Københavns Kommune 2023 (kort på s. 17)

Dyggve, Ejner. "Haveanlægget ved Emdrupholm". I: Architekten, 1918, s. 205-207

Nielsen, Svend Ole. "Ældre spor af Emdrup og Utterslev". I: Bispebjerg Bydelsavis marts 2017

Struwe, Kamma. "Emdrup og Emdrupborg". I: Historiske meddelelser om København, 1957-59, 4 rk. bd. 5, s. 233-64

Tholle, Johannes. "Emdrupborg. Et projekt". I: Havekunst, 5. årg., nr. 1, 1924, s. s. 109-116

Litteratur Søgårds have

"Dækning af udgifterne ved anlæg af arealet, matr-nr. 1197, Emdrup som parkareal m.v." I: Københavns borgerrepræsentanternes forhandlinger, bd. 1953-54, 28. januar 1954, s. 2231-2233

"F.C. Lund (arkitekt)". I: da.wikipedia.org

"Udnyttelsen af Kommunens Areal mellem Lyngbyvej, Emdrupvej, Tuborgvej og Slangstrupbanen m. v." I: Københavns borgerrepræsentanternes forhandlinger, bd. 1936-37, 14. maj 1936, s. 337-346 & bd. 1936-37, 2. juli 1936, s. 739-742

Andersen, Karen. "Emdrup Søgaard". I: Østerbro 2100 Ø, 2006, 1

Andersen, Karen. "Slægten på Emdrup Søgaard". I: Østerbro 2100 Ø, 2000, 3, S. 3-7

København : de indlemmede distrikter byplanmæssig udvikling 1901- 1941, udg. af Stadsingeniørens Direktorat (under stadsingeniør Olaf Forchhammer) 1942, s. 84

Pedersen, Merete. "Emdrup Søgaard (Søegaard) og dens have". I: Bispebjerg Bydelsavis, februar 15. årgang, nr. 1, 2021, s. 8

Lersø Parkallé litteraturliste

"Bispebjerg". I: trap.lex.dk

"Københavnsegnens Grønne Områder". I: www.wikiwand.com

"Lersø Parkallé". I: da.wikipedia.org

"Parkpolitik". I: www.wikiwand.com

Bydelsatlas Bispebjerg : bevaringsværdier i bydel og bygninger 1991, udgivet af Miljøministeriet, Planstyrelsen i samarbejde med Københavns Kommune

Forchhammer, Olaf. Københavnsegnens Grønne Områder. Forslag til et System af Områder for Friluftsliv, Dansk Byplanlaboratorium 1936

København : de indlemmede distrikter byplanmæssig udvikling 1901- 1941, udg. af Stadsingeniørens Direktorat (under stadsingeniør Olaf Forchhammer) 1942, s. 22 og s. 25-26

Screening for nye værdifulde kulturmiljøer i Københavns Kommune : sammenfattende rapport, april 2022.

Litteratur Søborghus Rende

Søborghusrenden. Vandløbsregulativ for Kommunevandløb nr. 7. Magistratens 4. afdeling, Stadsingeniørens direktorat, Afløbsafdelingen, Miljøkontoret. 1996.

Kendelse om fredning af Utterslev Mose m.v., København den 13. juli 2000.

Lokalplan nr. 348. 'Lundedalsvej'. Bygge- og Teknikforvaltningen Januar 2002.

Vandområdeplan for Fæstningskanalen, Utterslev Mose, Nordkanalen, Søborghus Rende og Emdrup Sø. Københavns Kommune. August 2004.

Meddelelse om dispensation til omlægning af afløbet fra Utterslev Mose og til at restaurere den øverste del af Søborghus Rende. Den 17. august 2007 FRS nr. 33/07 sum. Ansøgning sagsnr. 2007-25961.

Den blå by. Vandhandleplan for Københavns Kommune, 2015. Del 1: Overfladevand.